

BIDRAG

TILL

SVERIGES OFFICIELLA STATISTIK.

III) Kungl. Maj:ts Befallningshafvandes femårsberättelser. Ny följd. 6.

ÅREN

1881—1885.

GOTLANDS LÄN.

1. Länets indelning och naturliga beskaffenhet.

Efter förra berättelsens afgifvande hafva andra förändringar icke inträffat uti *länets indelning* än att: dels den uti samma berättelse angifna omregleringen af länsmansdistrikten kunnat än vidare genomföras, så att ytterligare 1 länsmanstjänst blifvit indragen och länsmansdistrikten derföre vid 1885 års slut utgjordes af 8, nemligen 3 i länets norra fögderi, hvarest regleringen sålunda blifvit genomförd, och 5 i länets södra fögderi; dels 1 veterinärdistrikt tillkommit genom Landstingets beslut att anslå lön åt en distriktsveterinär i Slite, till följd hvaraf vid periodens slut funnos 3 veterinärdistrikt, sammanfallande med de 3 provinsialläkaredistrikten, och med stationer i Visby (länsveterinär) samt Hemse och Slite (distriktsveterinärer); dels genom Kungl. brefvet den 25 januari 1884 Hörsne och Bara socknar blifvit sammanförda till 1 socken under benämning Hörsne med Bara; dels genom särskilda beslut lägenheten Ganthems hed i kommunalt hänseende blifvit öfverförd till Ganthems socken, lägenheten Strumpestycket från Bäls socken öfverflyttats till Fole socken såväl i kyrkligt och kommunalt hänseende, som i jordeboken, samt Skrubbeslagen N:o 1 blifvit öfverflyttad från Endre till Follingbo socken.

Länet var alltså vid periodens slut indeladt: i *judicielt* afseende: i Visby stad med rådstufvurätt och magistrat, enligt af Kungl. Maj:t uti nådigt bref den 7 april 1881 fastställd organisation, hvilken likväl ännu icke kunnat genomföras i anseende till äldre tjänsteinnehafvares kvarstående; samt i 2 domsagor, Gotlands norra härads domsaga med tingställe vid Alleqvia i Endre socken och Gotlands södra härads domsaga med tingställe vid Skog i Levede socken;

i *administrativt* afseende: i 2 fögderier, hvartdera omfattande 1 härad, med 3 länsmansdistrikt i norra och 5 i södra häradet; utgörande derjemte länet 1 tulldistrikt, fördeladt i 9 bevakningsområden;

i *kyrkligt* afseende: i 1 stift med 3 kontrakt, 44 pastorat och 93 kyrksocknar;

i afseende å *försvarsväsendet*: i 1 militärbefäl med 1 artilleribefäl, 4 bataljoner och 30 kompanier, uti hvilken indelning förändring likväl numera kommer att vidtagas, då den allmänna värpligtslagen inträder i tillämpning jemväl på Gotland med vissa modifikationer; samt i 2 båtsmanskompanier;

INLEDNING

TILL

Bidrag till Sveriges officiella statistik. H, Kungl. Maj:ts befallningshavandes femårsberättelser, jämte Sammandrag för åren ... på Nådigaste befallning utarbetat och utgivet af Statistiska centralbyrån – Stockholm, 1863-1912.

Täckningsår: 1856/60-1901/05 = N.F., [1]-10.

Kungl. Maj:ts befallninghavande i Stockholms stad och i rikets 24 län avger underdåniga femårsberättelser av statistiskt innehåll.

Berättelserna består av två avdelningar.

Första avdelning består av följande rubriker:

- 1. Länets indelning och naturbeskaffenhet i allmänhet**
- 2. Innevånare**
- 3. Näringar**
- 4. Kommunikationsanstalter och varubyten**
- 5. Kameralförhållanden**
- 6. Politi.**

Andra avdelning är en tabellbilaga.

Statistiska centralbyrån samlar in och utger ett sammandrag för hela riket av samtliga femårsberättelsernas huvudsakliga innehåll.

Föregångare:

Kongl. maj:ts befallningshafvandes femårsberättelse för åren ... – Stockholm, 1823-1857.

Täckningsår: 1822-1851/55.

Innehållsförteckning.

	Sid.
Underdånig berättelse	1-21.
1. Länets indelning och naturliga beskaffenhet.....	1.
2. Invånare.....	2.
3. Näringar.....	4.
4. Kommunikationsanstalter och varubyten.....	15.
5. Kameralförhållanden.....	18.
6. Politi.....	19.
Tabellbilagor	22-28.
Tab N:o 1. Folkmängd.....	22.
Tab N:o 2. Allmänna vägar och skjutsning i Gotlands län åren 1881-1885.....	23.
Tab N:o 3. Hemman och lägenheter samt stadsjordar m.m. i Gotlands län år 1885.....	24.
Tab N:o 4. Egendomar af fideikommissnatur i Gotlands län år 1885....	25.
Tab N:o 5. Egendomar tillhörande inhemska aktiebolag i Gotlands län år 1885.....	25.
Tab N:o 6. Egendomar tillhörande främmande magters undersåtar i Gotlands län år 1885.....	25.
Tab N:o 7. Brandförsäkrings-inrättningarnes verksamhet i Gotlands län åren 1881-1885.....	26.
Tab N:o 8. Fromma stiftelser, stipendiifonder, pensionsanstalter, sjukkassor och dermed jemförliga inrättningar i Gotlands län år 1885.....	26-28.

BIDRAG

TILL

SVERIGES OFFICIELLA STATISTIK.

III) Kungl. Maj:ts Befallningshafvandes femårsberättelser. Ny följd. 6.

ÅREN

1881—1885.

GOTLANDS LÄN.

1. Länets indelning och naturliga beskaffenhet.

Efter förra berättelsens afgifvande hafva andra förändringar icke inträffat uti *länets indelning* än att: dels den uti samma berättelse angifna omregleringen af länsmansdistrikten kunnat än vidare genomföras, så att ytterligare 1 länsmanstjänst blifvit indragen och länsmansdistrikten derföre vid 1885 års slut utgjordes af 8, nemligen 3 i länets norra fögderi, hvarest regleringen sålunda blifvit genomförd, och 5 i länets södra fögderi; dels 1 veterinärdistrikt tillkommit genom Landstingets beslut att anslå lön åt en distriktsveterinär i Slite, till följd hvaraf vid periodens slut funnos 3 veterinärdistrikt, sammanfallande med de 3 provinsialläkaredistrikten, och med stationer i Visby (länsveterinär) samt Hemse och Slite (distriktsveterinärer); dels genom Kungl. brefvet den 25 januari 1884 Hörsne och Bara socknar blifvit sammanförda till 1 socken under benämning Hörsne med Bara; dels genom särskilda beslut lägenheten Ganthems hed i kommunalt hänseende blifvit öfverförd till Ganthems socken, lägenheten Strumpestycket från Bäls socken öfverflyttats till Fole socken såväl i kyrkligt och kommunalt hänseende, som i jordeboken, samt Skrubbeslagen N:o 1 blifvit öfverflyttad från Endre till Follingbo socken.

Länet var alltså vid periodens slut indeladt: i *judicielt* afseende: i Visby stad med rådstufvurätt och magistrat, enligt af Kungl. Maj:t uti nådigt bref den 7 april 1881 fastställd organisation, hvilken likväl ännu icke kunnat genomföras i anseende till äldre tjänsteinnehafvares kvarstående; samt i 2 domsagor, Gotlands norra härads domsaga med tingställe vid Alleqvia i Endre socken och Gotlands södra härads domsaga med tingställe vid Skog i Levede socken;

i *administrativt* afseende: i 2 fögderier, hvartdera omfattande 1 härad, med 3 länsmansdistrikt i norra och 5 i södra häradet; utgörande derjemte länet 1 tulldistrikt, fördeladt i 9 bevakningsområden;

i *kyrkligt* afseende: i 1 stift med 3 kontrakt, 44 pastorat och 93 kyrksocknar;

i afseende å *försvarsväsendet*: i 1 militärbefäl med 1 artilleribefäl, 4 bataljoner och 30 kompanier, uti hvilken indelning förändring likväl numera kommer att vidtagas, då den allmänna värpligtslagen inträder i tillämpning jemväl på Gotland med vissa modifikationer; samt i 2 båtsmanskompanier;

i afseende å *helsovården*: i 3 provinsialläkaredistrikt och 3 veterinärdistrikt;

i *kommunalt* afseende: i 1 stadskommun och 93 landskommuner, uti hvilka senare Hörsne med Bara ingår såsom 1 samt Visby norra och södra landsförsamlingar såsom 2 särskilda kommuner.

Rörande länets *naturbeskaffenhet* i allmänhet återopas hvad som i förut afgifna berättelser blifvit anfördt. Dock torde här böra nämnas, att genom år 1881 af sjökartverket och Generalstabens topografiska afdelning utförda mätningar mellan Ölands norra uddes fyr och Högby kyrka på Öland samt en för ändamålet uppförd signal å Stora Karlsön blifvit utrönt, att Gotland på de äldre kartorna blifvit i förhållande till Öland lagdt 5,057 fot för långt i ost, till följd hvaraf och då enligt nyaste topografiska longitudbestämmelser Stockholms observatorium, hvarifrån samtliga longituder för riket beräknas, befunnits jemväl å kartorna vara upptaget något för ostligt, Gotland blifvit å kartorna förflyttadt vid pass 5,775 fot vestvart.

Bland böcker och i tryck utgifna *skrifter*, utkomna under ifrågavarande femårsperiod, hvilka innehålla upplysning om länet och dess förhållanden, kunna här nämnas:

Koppman, Karl: Hansische Wisbyfahrt. Text 24 och 6 sid. med 28 Tafeln von L. Klingenberg u. F. W. Rauschenberg. Hamburg u. Leipzig 1883, folio.

Lindström, G.: Afhandlingar i Kungl. Vetenskapsakademiens handlingar, B. 19, N:o 6: »On the silurian gastropoda and pteropoda of Gotland»; i öfversigten af samma akademis förhandlingar, 1882, N:o 3: »Anteckningar om silurlagren på Karlsöarne»; i samma öfversigt, 1885, N:o 6: »Förteckning på Gotlands siluriska Crustacéer».

Lindström, G.: »List of the fossils of the upper silurian formation of Gotland». Stockholm 1885.

G. Thorell och G. Lindström: »On a silurian scorpion from Gotland»; i Kungl. Vetenskapsakademiens handlingar 1885, B. 21, N:o 9.

Nordin, F.: »Om Gotlands fornborgar», i Kungl. Vitterhets-, Historie- och Antiquitets-Akademiens månadsblad, 1881.

Nordin, F.: »Fornlemningar i Tingstäde socken», i Svenska fornminnesföreningens tidskrift 1883.

Hildebrand, H.: »År Gotlands medeltidskonst inhemska eller ej?», i Svenska fornminnesföreningens tidskrift 1882.

Kreuger, J.: »Bidrag till upplysning om Visby sjörättsliga förhållanden under medeltiden». Lund 1885.

Bergman, C. J.: »Visby. Korta anteckningar om stadens topografi, historia, statistik, fornlämningar och nejder». Visby 1885.

Klintberg, M.: »Laumålets kvantitet och aksent». Stockholm 1884.

Rosman, O.: »Berättelse om folkskolorna i Visby stift, 1877—1881».

»Handlingar rörande prestmötet i Visby 1883». Visby 1884. Årsberättelser och redogörelser för 1881—1885:

för Gotlands läns hushållningssällskap;

» Visby högre allmänna läroverk;

» Visby högre flickskola (1882—1885);

» Gotlands läns landsting;

» länets folkhögskola;

» Gotlands skarpskytte- och jägaregille (1882 och 1884);

Minnesblad för sällskapet D. B. W.

Karta. Gotlands officerskårs fältkarta öfver Gotland (omfattande ungefär tredjedelen af Gotland — norra delen), utgifven af V. Unge, 1885.

2. Invånare.

Enligt den redogörelse för länets *folkmängd*, som lemnas uti bilagda **tabell N:o 1**, utgjorde länets invånareantal vid 1885 års utgång: enligt presterskapets uppgifter 52,570, och enligt mantalslängderna 52,528. Då vid slutet af år 1880 folkmängden i länet var: enligt presterskapets uppgifter 54,627, och enligt mantalslängderna 54,668, har således under perioden 1881—1885 en *minskning* i invånarnes antal uppstått: enligt presterskapets uppgifter med 2,057, och enligt mantalslängderna med 2,140 personer.

Enligt redogörelse i förra femårsberättelsen, hade alltsedan år 1856 intill år 1880 folkmängden i länet ökats, om än denna ökning utvisade alltjemt aftagande antal, så att den under perioden 1856—1860 utgjort 8 procent af folkmängden och under de derpå följande femårsperioderna 6, 2, 1½ och 0½ procent. Men redan med år 1880 börjar en minskning inträda, och denna fortgår år efter år under femårsperioden, så att den minskning i det hela uppstått, som här ofvan är nämnd.

Till belysande af detta förhållande meddelas här följande uppgifter rörande länet:

	födde:	döde:	emigranter:	immigranter:
år 1881	1,133	851	552	6.
» 1882	1,077	858	648	22.
» 1883	1,102	791	332	24.
» 1884	1,088	903	283	58.
» 1885	1,101	866	253	56.

Hvad som i afseende på folkminskningen icke kan förklaras ur nyss angifna siffertal måste naturligtvis bero på utflyttningar från och inflyttningar till länet från orter inom riket.

För bedömande i hvad mån s. k. folksjukdomar eller *far-soter* varit till dödligheten bidragande, meddelas att i sådana sjukdomar affidit:

år 1881	87, hvaraf i difteri 48,	strypsjuka 3,	nervfeber 14,	diarré och tarmkatarr 17.		
» 1882	90, » » » 45,	nervfeber 23,	diarré och tarmkatarr 20,	skar-lakansfeber 1.		
» 1883	71, » » » 11,	strypsjuka 1,	nervfeber 16,	diarré och tarmkatarr 12,	skar-lakansfeber 20,	mässling 10.

år 1884 - 58, hvaraf i difteri 12, strypsjuka 1, nervfeber 20, diarré och tarmkatarr 9, skarlakansfeber 5, mässling 8.

» 1885 43, " " " 1, nervfeber 8, diarré och tarmkatarr 9, skarlakansfeber 4, kikhosta 14, hjernefeber 6, barnsängsfeber 1.

Uti den öfversigt öfver kyrkans ställning inom stiftet, som afgafs vid det år 1883 hållna prestmötet i Visby, meddelades i fråga om *andliga rörelser* och *sektbildningar* inom stiftet, att baptismen vore vida spridd och förekom nästan i alla församlingar med ett anhängareantal af mer än 400 och inemot 200 odöpta barn, oberäknade några församlingar eller pastorat, hvarifrån antalet icke uppgifvits eller endast betecknats med orden hushåll eller familjer; att s. k. Waldenströmianer, äfvensom sig kallande frikyrklige, uppträdde i synnerhet i södra delen af stiftet, der de i ett par pastorat utgjorde ett antal af öfver 100; att mormoner funnos till antal af 8 eller 9; och att metodisterna utgjorde 232.

De enda församlingar af annan lära än statskyrkans, hvilka blifvit af Kungl. Maj:t erkända med rätt till offentlig religionsöfning under författningens villkor, tillhöra metodistepiskopalkyrkan. Af sådana funnos, enligt hvad i förra berättelsen omförmäles, 3, nemligen i Visby stad samt i Lummelunda och Buttle socknar. Sedermera hafva sådana församlingar uppstått och blifvit erkända år 1882 i Othems socken vid Slite, i Hangvars socken och i Tofta socken, samt år 1884 i Östergarns socken, så att vid 1885 års slut 7 sådana församlingar funnos i länet.

Rörande befolkningens *sedlighet* och *laglydnad* torde något särskildt anmärkningsvärdt icke vara att omförmäla, om icke det att bruket af rusdrycker synes vara i aftagande och att förbättring tillika inträdt i afseende å dessa dryckers missbrukande. Något dödsstraff har icke under femårsperioden varit verkställt, och gröfre brott emot person och egendom höra till undantagen.

Till härvarande länsfängelse inkomna *fångar* hafva utgjort:

	Ransaknings- och straffångar.	Bötes- fångar.	Lösdrifvare och transport- fångar.	Summa.
År 1881.....	21	72	22	115
» 1882.....	40	61	14	115
» 1883.....	16	75	29	120
» 1884.....	25	64	22	111
» 1885.....	27	71	12	110
Summa	129	343	99	571

Denna uppgift visar väl en betydlig olikhet emot den i föregående femårsberättelsen intagna; men denna olikhet måste bero på olika beräkningssätt vid uppgiftens lemmande, enär förhållandet med fångantalet varit ungefär lika under begge femårsperioderna.

I afseende å den *ekonomiska ställningen* och välmågan hos befolkningen meddelas, att hos länsstyrelsen:

år 1881	559 personer ålagts betalningsskyldighet till belopp af kr. 139,651.
» 1882	696 " " " " " " 217,418.
» 1883	284 " " " " " " 78,745.
» 1884	346 " " " " " " 162,185.
» 1885	307 " " " " " " 85,171.

samt *utmättnings- och konkursauktioner* hållits:

år 1881 till antal af 15 med försäljningsbelopp af.....	kr. 71,811.50.
» 1882 " " " 32 " " "	" 217,885.
» 1883 " " " 23 " " "	" 184,886.
» 1884 " " " 17 " " "	" 130,520.
» 1885 " " " 14 " " "	" 163,010.

Genom utmätningsmän å länets landsbygd höllos sådana auktioner:

år 1881 till antal af 5 med försäljningsbelopp af.....	kr. 16,550.
» 1882 " " " 9 " " "	" 40,135.
» 1883 " " " 4 " " "	" 7,250.
» 1884 " " " 5 " " "	" 16,145.
» 1885 " " " 6 " " "	" 16,400.

Af öfverexekutorsembetet i Visby stad har

år 1881 ålagts 51 personer betalningsskyldighet med.....	kr. 33,380.
» 1882 " 53 " " "	" 21,591.
» 1883 " 36 " " "	" 17,887.
» 1884 " 31 " " "	" 15,767.
» 1885 " 20 " " "	" 37,786.

samt hållits utmätning- och konkursauktioner:

år 1881 till antal af 9 med försäljningsbelopp af.....	kr. 40,520.
» 1882 " " " 9 " " "	" 12,176.
» 1883 " " " 11 " " "	" 50,945.
» 1884 " " " 9 " " "	" 38,040.
» 1885 " " " 7 " " "	" 85,886.

Af *konkurser* hafva under perioden inträffat: å landsbygden 91 bland jordbrukare, 11 bland handlande och 23 bland andra samhällsklasser. I Visby stad hafva jemväl ej så få konkurser egt rum, mest inom handelsklassen, men äfven bland jordbruksidkare och några få handtverkare.

I detta län har, liksom förhållandet läro vara i de flesta andra delar af riket, under ifrågavarande femårsperiod försports klagan öfver *ekonomiskt betryck*, och denna klagan kan icke anses oberättigad. Jordbruket är här hufvudnäring. Bergshandtering utöfvas endast medelst kalktillverkning och tillgodogörande af sandsten; egentlig fabriksindustri finnes endast uti 1 större bränneri å landsbygden och 1 fabrik för tillverkning af cement och kalk samt 1 mindre gjuteri i Visby stad; handel och sjöfart idkas i temligen vidsträckt skala, såväl i staden som å landet.

Då jordbruket med dess binärningar är det hufvudsakligaste föremålet för ortens näringslif, följer deraf, att af dess trefnad och framgång ortens hela ekonomiska ställning tager intryck. Den Gotländska jorden är, såsom de statistiska redogörelserna utvisa, styckad i en mängd brukningsdelar, till öfvervägande antal mellan 4 och 40 tunnland. Då sådana mindre jordbruk skötas med egna och närmaste anhöriges armar, icke äro betungade med skuld, hvarå räntorna förtära den årliga inkomsten, och icke under tider, då skördens försäljningsvärde är lågt, ut sättas för särskilda tvungna penningutgifter, lemna desamma nog afkastning för underhåll åt sina egare. Under andra förhållanden åter måste ställningen för desse, likasom öfrige jordbrukare blifva bekymmersam. Nu har, såsom allmänt känt är, under de senare åren priset å spanmål mer och mer sjunkit och till följd häraf den penningeinkomst, som varit att hemta från spanmålsförsäljning, minskats. Å andra sidan hafva utgifterna,

oberäknadt räntor å skuld, om icke stigit, så åtminstone icke synnerligen minskats, enär arbetskostnaderna fortfarande hålla sig höga genom dryga tjänstehjónslöner och dagsverkspenningar. Dertill komma de betydliga utgifter, som drabba jordegarne till följd af laga skiften äfvensom för afdikning af vattenskadad mark. Under åren 1875—1885 hafva utgifterna i penningar för laga skiften uppgått till 1,090,186 kronor 58 öre, deri icke inberäknade utgifter för handtlangning och dylikt; och dertill komma de kostnader och förluster, som varit en följd af minskad afkastning under förrättningstiden och jordens omläggning efter densamma, hvilka säkerligen uppgått till högst betydliga belopp. För afdikning af de här så allmänna vattenskadade markerna hafva jemväl användts betydande kostnader. Jordens skuldsättning är också ganska beaktansvärd, då, enligt Chefens för Kungl. Justitiedepartementet embetsberättelse för år 1885, fastigheterna i detta län, då taxerade till 42,679,200 kronor, voro in-tecknade för 16,188,000 kronor, hvaraf största beloppet naturligen betungade jordbruksfastigheterna. För bedömande af frågan om den afkastning, jordbruket lemnat under ifrågavarande period, må här nämnas, att skörden ansetts hafva varit under 1 år

mycket god, 1 år god, 2 år knappt medelmåttig och 1 år mycket under medelmåttan.

Om, såsom här ofvan är nämndt, skäl förefinnes att anse den ekonomiska ställningen mindre god för jordbrukaren, synes förhållandet med idkare af andra näringar icke vara väsentligen annorlunda. Såväl handeln med skogsprodukter, som kalktillverkningen hafva länge kämpat med trögare afsättning till minskade pris. Minuthandeln lider naturligen af jordbrukets tryckta ställning, då jordbrukaren är den handlandes förnämste kund. Sjöfarten har ock under senare åren, till följd af trycket å handeln och näringarne, lidit betydligt.

Rörande *folklyne, bostäder*, arbetsfärdighet, klädedrägt, folk-lekar och sysselsättning i allmänhet är för närvarande intet att tillägga till det som förut derom yttrats.

År 1885 bildades inom länet 24 *skyttegillen* med tillsammans 1,849 medlemmar, åt hvilka understöd af dertill anslagna stats-medel tilldelats med 3 kronor för hvarje man, eller sammanlagdt 5,547 kronor, hvarefter föreskrifna täffingskjutningar hållits såväl inom gillena, som gemensam s. k. länstäffingskjutning, för hvilken senare särskildt statsanslag utgått med 2,149 kronor.

3. Näringar.

Enligt hvad förut är omnämndt, utgöra jordbruksskötsel och den dermed förenade boskapsskötseln länets hufvudnäringsar. I afseende å sättet för dessa näringars utöfvande kan för nu ifrågavarande femårsperiod uttalas samma omdöme, som för den nästföregående, eller att *åkerbruket* i allmänhet går, om än långsamt, dock säkert framåt; och då jorden för det mesta är fördelad uti mindre brukningsdelar, så att de flesta jordbruken bestå af egor från 4 till 40 tunnland odlad jord, kunna ej heller krattigare ansatser till jordbrukets utveckling och förbättring i allmänhet väntas, helst som under senare åren inkomsterna af jordbruket minskats till följd af nedgående pris å spanmålen och på samma gång för mången dryga utgifter uppkommit till följd af laga skiften. En gifven sak är ock, att en allmän förbättring i jordbruksskötseln icke kan väntas, förrän laga skiftena blifvit genomförda; och kan i afseende härå här nämnas, att vid 1885 års slut af länets 1,098 mantal omkring tvåtredjedelar undergått eller voro föremål för skifte och att omkring en tredjedel återstod att skifta.

Under de särskilda åren af ifrågavarande period har förhållandet med väderleken, för så vidt densamma inverkat på skörden, samt med skördarne varit följande:

för år 1881:

I anseende till långvarig torka hösten 1880 verkställdes utsädet senare än vanligt; och då vintern inträdde redan i medlet af oktober, blef höstsädet föga utveckladt. Vintern var ovanligt sträng med mycken snö, som qvarlåg långt fram på våren; och vårsädden kunde börja först i slutet af maj och var knappast afslutad vid midsommartiden. Höstsädesgrödan var redan vid sommarens början så klen, att densamma icke kunde upphjelpas; men vårsäden gynnades af god nederbörd, så att den fram emot hösten lofvade god skörd. Men i början af september inträffade ett regnväder, hvars motstycke uti ihållighet och nederbördens mängd ingen mindes; och derigenom förstördes den återstående

rågsörden samt nästan hela hvete- och ärtsörden, hvarjente den lofvande vårsädesgrödan i betydlig mån skadades.

Länsstyrelsens allmänna omdöme var att skörden år 1881 varit, om icke nära missväxt, åtminstone *mycket under medelmåttan*.

Enligt Kungl. Statistiska Centralbyråns beräkning hade skörden utfallit sålunda:

	Korntal.	Kubikfot.	Medelvigt i skålpund pr kubikfot.
Hösthvete.....	3'48	156,000	45'3
Höstråg.....	3'59	542,900	42'4
Korn.....	6'72	875,300	39'6
Hafre.....	6'96	148,500	26'8
Blandsäd.....	6'70	155,300	31'1
Ärter.....	3'06	16,900	47
Bönor.....	7'50	500	—
Vicker.....	4	1,500	—
Potatis.....	—	2,012,500	—

Fodersörden ansågs hafva blifvit å odlad jord under medelmåttan och å naturlig äng medelmåttig; halmtillgången af höst-säd ringa och till stor del skadad, af vårsäd fullt medelmåttig; för år 1882:

Oaktadt sådden hösten 1881 kunde verkställas till följd af den ovanligt starka nederbörden först under senhösten och i allmänhet uti illa beredd jord, verkade dock den blida och snöfattiga vintern samt den ovanligt frostfria våren att höstsäden kom i tidig och god växtkraft. Vårsädden började tidigt och vann äfven framgång af ständigt, under såväl vår, som sommar, vexlande värme och regn. Deraf blef en gifven följd att ej mindre höfodret, än äfven alla slags säden och jordfrukter frodades och utvecklades till en gröda, sådan som Gotland ej i mannaminne haft; och som bergningsvädret jemväl var utmärkt, inbergades denna gröda tidigt och väl.

Länsstyrelsens allmänna omdöme om 1882 års skörd var att densamma i sin helhet blifvit *mycket god*.

Enligt Kungl. Statistiska Centralbyråns beräkningar var förhållandet följande:

	Korntal.	Kubikfot.	Medelvigt i skålpund pr kubikfot.
Hösthvete	7·61	31,300	49·7
Vårhvete.....	6	3,100	48
Höstråg.....	7·24	1,091,100	45·2
Korn.....	8·04	1,047,300	43·4
Hafre.....	8·14	173,200	26·9
Blandsäd.....	7·67	177,800	33·5
Ärter.....	6·93	38,300	51
Bönor.....	6·18	400	—
Vicker.....	6	2,200	—
Potatis.....	6·94	1,887,900	—

Höskörden ansågs hafva blifvit mycket god och väl bergad, och halmtillgången mer än tillräcklig för ortens behof; för år 1883:

Hösten 1882 var i allmänhet fördelaktig för såningen och då påföljande vinter jemväl var gynsam, visade höstsädesbrodden våren och början af sommaren 1883 ett godt utseende. Enahanda var ock förhållandet med vårsäden. Sedermera tillbakasattes dock växtligheten af delvis kylig och öfvervägande regnig väderlek, hvarjemte kornet allmänt visade sig angripet af en insekt (kornflugan), som å detsamma anställde stora härjningar, och befanns dessutom detta säde ojemnt moget. Bergningsvädret var besvärligt, till följd af ofta inträffande regn.

Då afkastningen af höstsäden ansågs medelmåttig, men af vårsäden betydligt under medelmåttan, hvilket jemväl var förhållandet med potatisen, som allmänt befanns skadad af röta, ansåg länsstyrelsen sig böra såsom allmänt omdöme om årets skörd uttala, att densamma varit *knappt medelmåttig*.

Kungl. Statistiska Centralbyrån beräknade årets skörd sålunda:

	Korntal.	Kubikfot.	Medelvigt i skålpund pr kubikfot.
Hösthvete.....	5·21	229,400	47·5
Vårhvete.....	9	4,650	48
Höstråg.....	7·33	1,103,800	43·6
Korn.....	4·47	582,300	39·4
Hafre.....	6·39	135,800	26·3
Blandsäd.....	5·60	133,100	33·5
Ärter.....	6·58	36,400	52·3
Bönor.....	10·67	750	—
Vicker.....	5·90	2,200	55
Potatis.....	5·83	1,579,400	—

Tillgången på foder och halm var god; för år 1884:

Efter verkställd såning hösten 1883 i vanlig tid, utvecklades brodden frodigt, och den milda och snöfattiga vintern var gynsam för dessa säden. Oaktadt flere starka frostnätter i början af våren utvecklades höstsäden fördelaktigt. Vårsäden verkställdes i slutet af april och början af maj. Sommaren med någorlunda jemn värme och tillräcklig nederbörd var fördelaktig för växtligheten; och bergningsvädret var i det hela gynsam. Äfven under detta år var kornet utsatt för anfall af en insekt, ehuru icke tillnärmelsevis i samma utsträckning, som förut; och befanns

denna insekt vara endast till mindre del kornflugan, men allmänare en sorts gräsfluga.

Såsom allmänt omdöme uttalade länsstyrelsen, att skörden varit *god* och foderafkastningen *fullt medelmåttig*.

Kungl. Statistiska Centralbyråns beräkning utvisade följande:

	Korntal.	Kubikfot.	Medelvigt i skålpund pr kubikfot.
Hösthvete.....	8·36	368,100	48·7
Höstråg.....	7·56	1,138,600	44·4
Korn.....	7·72	1,010,600	41·8
Hafre.....	7·83	165,400	26·6
Blandsäd.....	7·56	175,200	35·4
Ärter.....	8·18	45,200	52
Bönor.....	8·17	600	—
Vicker.....	7·20	2,600	46
Potatis.....	6·83	1,862,700	—

för år 1885:

Hösten 1884 såddes rågen i vanlig tid, men hvetet i allmänhet senare än vanligt till följd af inträffad torka. Vintern, blid, med ringa och snart försvinnande snö, skadade icke brodden, och efter inträffad nederbörd i början af april verkställdes vårsädden i vanlig tid. Tillräckligt regn i maj utvecklade all växtlighet, men sedermera inträffade hög temperatur och stark torka, som fortfor i två månader, och hvaraf en stor del af vårsäden tog obotlig skada. Deremot blef eftersommaren och hösten öfvervägande regnig, så att bergningen af såväl hvetet och vårsäd, som rotfrukter blef särdeles besvärlig.

Länsstyrelsens omdöme om skörden var att densamma utfallit *knappt medelmåttig*, med foderafkastning under medelmåttan.

Enligt Kungl. Statistiska Centralbyråns beräkning var förhållandet följande:

	Korntal.	Kubikfot.	Medelvigt i skålpund pr kubikfot.
Hösthvete.....	7·53	327,800	46·9
Höstråg.....	7·31	1,174,200	42·3
Korn.....	4·74	669,900	39·6
Hafre.....	3·59	124,900	24·6
Blandsäd.....	4·22	23,500	30
Ärter.....	2·39	12,400	51
Potatis.....	5·48	1,065,400	—

Med anledning af ofvan omförmälda, år 1883 iakttagna allmänare uppträdande af kornflugan hafva undersökningar, enligt förordnande af Kungl. Landtbruksakademien, verkstälts af sakkunnig person och under de följande åren fortgått, för utrönande af detta skadedjurs lefnadssätt och utfinnande, om möjligt, af medel emot dess härjningar, hvilka undersökningar emellertid ännu icke äro afslutade.

Några *nya kulturväxter* hafva icke blifvit införda i länets jordbruk under denna period. Det enda nya brukningssätt, som är att omtala, utgöres af foderväxtodling på *fleråriga vallar*, hvilket år 1885 börjat försökas med frö, dels af s. k. Wagnerska fröblandningen, dels af D:r G. Tiselii blandning. Naturligen hafva dessa försök ännu icke kunnat lemna något tillförlitligt resultat.

Då de af länets hushållningssällskap förut begagnade olika sätt för insamlande af uppgifter till länets jordbruksstatistik

befunnits otillfredsställande, beslöt sällskapet år 1884 att genom en erfaren person åstadkomma de grundläggande uppgifterna i sådant afseende och fördela detta arbete på fyra år. Då detta arbete emellertid redan nu hunnit afslutas genom den i länet tjänstgörande landbruksingenjören, hvilken genom öfverenskom- melse med hushållningssällskapet åtagit sig detsamma, och så-

ledes för år 1885 förefinnas jordbruksstatistiska uppgifter för hela länet, grundade på noggrannare undersökningar och beräkningar än förut och derföre säkrare och tillförlitligare än äldre sådana uppgifter, har länsstyrelsen ansett sig böra här intaga ett utdrag af dessa uppgifter för år 1885:

Närvarande mantal.	Antal brukningsdelar.	Deraf antal brukningsdelar, som brukas af										Antal jordbruk och andra jordligheter.	Hela egorviden (utan vatten).	D e r a f :					Antal vid årets slut underhållna kreatur m. m.									
		Egarne sjelfva brukningsdelar med odlad jord om					Brukare (af andras jord), brukningsdelar med odlad jord om							Skogbrände mark.	Naturlig äng.	Åker och annan odlad jord.	Träd-, humle- och källgård.	Hästar.		Orar.	Tjurar.	Kor.	Ungnöt (under 2 år) och kalvar.	Får och lam.	Getter och killingar.	Svin och grisar.	Bismhallen.	Fäderfä.
		högst 4 tunnland.	öfver 4 t. o. m. 40 tunnland.	öfver 40 t. o. m. 200 tunnland.	öfver 200 tunnland.	öfver 4 t. o. m. högst 4 tunnland.	öfver 4 t. o. m. 40 tunnland.	öfver 40 t. o. m. 200 tunnland.	öfver 200 tunnland.	öfver 3 år och föl.	öfver 3 år.																	
1,098 ¹⁾	5,564	1,124	3,495	500	8	179	194	62	2	4,278	626,997 ⁸	786 ⁵	112,452 ⁶	69,544 ⁵	288,466 ²	9,656	1,213	8,421	1,635	16,911	7,120	42,127	227	8,489	876	60,599		

För bedömande, huruvida de vunna skördarne lemnat öfver- skott utöfver länets behof, intages följande uppgift å *ut- och in-*

försel enligt vederbörande tullkammarens redogörelse, upptagande förhållandet, så vidt det varit för tullkammaren känt:

Gotlands ut- och införsel af spanmål och potatis:

Å r.	Hvete.		Råg.		Korn och malt.		Hafre.		Ärter.		Gryn och mjöl.		Potatis.	
	Utförsel	Införsel	Utförsel	Införsel	Utförsel	Införsel	Utförsel	Införsel	Utförsel	Införsel	Utförsel	Införsel	Utförsel	Införsel
	kbm.	kbm.	kbm.	kbm.	kbm.	kbm.	kbm.	kbm.	kbm.	kbm.	kg.	kg.	kbm.	kbm.
1881.....	—	388	—	761	2,688	—	—	24	—	—	77,575	470,382	—	977
1882.....	293	—	1,730	—	14,718	—	6	—	—	—	8,417	—	239	475
1883.....	116	27	3,618	6	4,691	—	24	7	—	—	30,861	333,090	1,139	141
1884.....	459	—	3,610	—	10,423	6	—	7	3	—	16,068	503,628	524	873
1885.....	kg.	—	kg.	kg.	kg.	kg.	—	kg.	—	—	kg.	kg.	hl.	hl.
	258,497	—	972,101	8,907	2,653,005	13,300	—	2,560	—	—	9,352	360,039	4,668	2,044

Obs. I ofvanstående uppgift finnes icke upptagen inkomsten sjöskadad spanmål.

Om de i tabellen begagnade mått och vigtsatser reduceras till tunnor, så befinnes att utförselns öfvervigt öfver införseln utgjort:

år 1881.....	5,321 tunnor spanmål,
» 1882.....	101,793 " "
» 1883.....	48,041 " "
» 1884.....	83,044 " "
» 1885.....	30,292 " "

Spanmålexporten år 1882 var, så vidt länsstyrelsen känner, den största som förekommit från Gotland.

Förestående skörderedogörelser utvisa, att de hufvudsakligaste sädeslagen inom länet äro hvete, råg och korn, af hvilka det sistnämnda, eller kornet, efter hand intagit första rummet såsom föremål för utförsel, hvartill detsamma ock väl egnar sig genom sin naturliga godhet; dock erfordras, för vinnande af fullt erkännande och en stadig marknad för denna vara, att mera uppmärksamhet än hittills egnas åt dess odling och skötsel. Utom förenämnda sädeslag odlas fortfarande de uti föregående berättelsen anförda kulturväxter.

¹ Häre är icke Visby stads område inräknadt.

Förut i denna berättelse är antyd, att under ifrågavarande femårsperiod *prisen* å spanmål mer och mer sjunkit. Enligt tillgängliga upplysningar hafva handelsprisen å de vanliga sädeslagen, uppköpta från jordbrukaren höstetiden i Visby stad, utgjort för kubikfot omkring:

år 1881 för hvete 3'96, för råg 2'86, för korn 1'90, för hafre 0'95
» 1882 " " 3'18, " " 2'06, " " 2'06, " " 1'18
» 1883 " " 3'18, " " 1'90, " " 1'82, " " 0'95
» 1884 " " 2'54, " " 1'82, " " 1'82, " " 0'95
» 1885 " " 2'38, " " 1'58, " " 1'58, " " 1'10

Å andra upphandlingsställen å ön än Visby hafva ofvanstående pris vanligen hållit sig lägre.

För jemförelse upptagas här de under förra femårsperioden gällande pris, utgörande för hvete mellan 2'86 och 3'65, för råg 1'98 å 2'86, för korn 2'06 å 2'66 och för hafre 1'04 å 1'59 pr kubikfot.

Omsorgen för *trädgårdsskötseln* synes fortfarande vara ganska liflig. Hushållningssällskapet har, såsom förut, verkat för denna näring genom att under åren 1881 och 1882 bekosta dagavoden

åt trädgårdsmästare, som på requisition af länets invånare beordrats att biträda vid trädgårdars anläggande och skötsel, till följd hvaraf sådant biträde lemnats under förstnämnda är tillsammans 310 dagar med en utgift för sällskapet af 1,085 kronor, och under år 1882 tillsammans 67 dagar med kostnad af 234 kronor 50 öre. Sedan sällskapet förändrat villkoren för ifrågasvarande biträdes erhållande derhän, att endast mindre jordbrukare skulle få åtnjuta detsamma fritt, användes under år 1883 endast 5 arbetsdagar med en utgift af 17 kronor 50 öre. År 1884 beslöt hushållningssällskapet att anslå arvoden med 125 kronor åt hvardera af 2 trädgårdsmästare, hvilka skulle hafva till skyldighet att tillhandagå med biträde vid trädgårdars anläggande samt träds och buskars plantering och beskärning, emot erhållande af reqvirent af 1 krona för dag jemte skjuts och kost; och hafva under dessa villkor de sålunda af sällskapet anstälde 2 trädgårdsmästare varit anlitade år 1884 under 110 dagar och år 1885 under 108 dagar. — Sällskapet D. B. W:s trädgårdsanläggning i Visby underhålles fortfarande och verkar till ortens nytta, såväl genom undervisning i trädgårdsskötsel, som genom tillhandahållande af ädla träd och buskväxter, i hvilken senare rigtning jemväl ett par stora och väl skötta trädgårdsanläggningar å landsbygden utmärka sig. Under perioden har afkastningen af trädfrukter varit: år 1881 medelmåttig, 1882 mycket ringa, 1883 god, 1884 under medelmåttan, och 1885 ymnig; beroende den ojemna afkastningen på, dels det föregående årets för knoppbildningen mer eller mindre gynsamma väderleksförhållanden, dels frihet från eller inträffande af frost eller ihållande regn under blomningen.

Sträfvandena för förbättring i *boskapsskötseln* och dermed sammanhängande förhållanden fortgå. Hvad *nötboskapen* angår, utgöres hufvudstammen fortfarande af den på Gotland inhemska rasen, hvilken, ehuru icke storväxt, innehar många goda egenskaper. År 1884 inköptes genom hushållningssällskapets försorg, medelst lån från fonden till svenska hornboskapens och får-afvelns förädling, 2 stamholländerier af Ayrshireras, bestående hvarterdera af en tjur och fem kor, för anskaffande af en större kreatursras för de delar af Gotland, der fodertillgången medgäfvade hållandet af mjölkrikare och mera köttgifvande djur; och har af dessa djur den ena flocken utlemnats till enskild person och den andra bibehållits af sällskapet. Af de medel, hushållningssällskapet anslagit såsom låneunderstöd åt mindre mejerier, voro vid 1880 års slut 8,600 kronor utlemnade till 5 sådana mejerier. Vid 1885 års utgång återstod deraf endast 1,000 kronor såsom lån åt 1 mejeri; det öfriga hade under tiden blifvit återbetaldt, och flere af dessa mejerier nedlagda. Deremot bildades år 1883 Gotlands mejeriaktiebolag för anläggning af mejeri i Visby stad med underafdelningar å flere ställen å landsbygden. Vid detta mejeri har rörelsen efter hand ökats, enligt hvad följande tablå utvisar:

	Inköpt oskummad mjölk.	Inköpt grädde.	Försåldt smör.	Försåldt ost.
år 1883.....	59,382 kannor	—	11,095 E	4,886 E
» 1884.....	22,285 »	43,837 kannor	59,828 »	26,603 »
» 1885.....	103,442 »	20,320 »	43,586 »	18,200 »

Inköpspris voro:

år 1883	för mjölk	20 öre pr kanno,
» 1884	»	omkr. 22 öre pr kanno, för grädde omkr. 1 kr.,
» 1885	»	» 21 $\frac{1}{4}$ » » » » » 1 »

Afsättningsorter hafva varit: för smör, dels hemorten, dels England; för ost hemorten. Ehuru denna mejeriffär icke lemnat sina aktieegare någon utdelning, har densamma otvifvelaktigt verkat nyttigt och uppmuntrande för ladugårdsskötseln.

År 1885 har hushållningssällskapet anställt en länsmejerist med skyldighet att under resor inom länet undervisa i mejerihandtering och företrädesvis i ladugårdsskötsel; och är till lön åt honom anslaget af hushållningssällskapet 500 kronor och af länets landsting enahanda belopp.

Af lefvande nötkreatur har enligt tullkammarens i Visby årsberättelse, utförseln från Gotland utgjorts: år 1881 af 742, år 1882 af 543, år 1883 af 489, år 1884 af 437 och år 1885 af 392 st.

För det inom länet befintliga kreatursförsäkringsbolagets verksamhet redogöres å annat ställe i denna berättelse.

Hvad beträffar *hästafveln*, har länets hushållningssällskap använt: år 1881 för hästpremiering 1,057 kronor 60 öre, hvaraf dock landstinget bidragit med 300 kronor; år 1882 för enahanda ändamål 916 kronor; och år 1883 jemväl för premiering 683 kronor 80 öre jemte af landstinget anvisade 300 kronor. Sedermera har icke anslag lemnats, hvarken af hushållningssällskapet eller landstinget, till de af staten anordnade hästpremieringarne, hvilka derföre här upphört, sedan desamma fortgått under 10 år från 1874. Inom orten hade nemligen den mening småningom utbredt sig, att hästafveln derstädes så väsentligen förbättrats, hufvudsakligen genom införskaffande af norska afvelsdjur och den uppmuntran till goda hästares uppfödande, som premieringarne utgjort, jemte det tillbakavisande af dåliga afvelston, som hushållningssällskapet föreskrifvit såsom villkor för begagnande af de norska hingstarna, att denna för länets jordbruk viktiga angelägenhet kunde antagas väl tillgodosedd, åtminstone så att den tillsvidare kunde fortgå utan hjälp utifrån. Från år 1867 hade hushållningssällskapet från Norge inköpt tillsammans 7 hingstar och 4 ston af Gudbrandsdalsras, hvilka dels utlemnats till enskilda personer på goda villkor, dels varit hållna å landtbruksskolan. Vid premieringarne hafva utdelats tillsammans 57 pris för hingstar, 81 för ston och 164 för unghästar med sammanlagdt 13,169 kronor 40 öre.

På Gotland fortlevver ännu den inhemska rasen af småhästar, s. k. skogsruss, ehuru antalet deraf lär vara i ständigt aftagande. Vid utställningen i Malmö år 1881 tillvunno sig 11 der utställda sådana »ponies» mycken uppmärksamhet, så att af 4 anslagna pris 3 st. togos af dem, hvarförotom 7 extra pris tilldelades dem.

Utförseln från länet af hästar har, enligt tullkammarens årsberättelse utgjorts: år 1881 af 301, år 1882 af 158, 1883 af 103, 1884 af 134 och 1885 af 102 st.

Fårafveln utgör fortfarande en mycket viktig del af ortens kreatursskötsel. Väl förändras efter hand sättet för fårskötseln derigenom att, till följd af pågående laga skiften, de större gemensamma betesmarkerna mer och mer fördelas; men ortens naturförhållanden äro alltför gynsamma för denna näring, för att icke densamma skall fortfarande uppehållas och förkofras. Till förbättrande af den gamla inhemska fårrasen har inrättats redan år 1836 ett stamschäferi af southdownsras och sedermera vid slutet af 1860-talet ett sådant af cheviotras. Isynnerhet den senare rasen har här vunnit mycket förtroende och begagnas med fördel för korsning med de inhemska fåren. Ärligen in-

köpas af hushållningssällskapet såväl baggar, som tackor från det särdeles väl hållna cheviotschäferiet å Roma kungsgård, hvilka djur derefter utlemnas till enskilda personer på afbetalning. Af tillgängliga statsmedel utdelas vid årliga täfvingar ganska ansevärd pris för får. Jemte det alster af fårafveln till mycket beaktansvärd del ingår i ortens förbrukning, lemnar fårskötseln ett icke obetydligt bidrag till utförseln; och ehuru icke med bestämdhet kan uppgifvas beloppet af utfördt färkött, då detta i utförseluppgifterna icke är skildt från annat kött, lemnas här likväl följande uppgift, såsom i hufvudsak upplysande, enär af det från orten under rubrik »kött» utförda utan tvifvel det allra mesta utgjorts af färkött:

År 1881 utfördes: kött	61,773 kg,	ull	212 kg.
» 1882 » »	65,451 »	»	6,599 »
» 1883 » » och fläsk	80,651 »	»	8,889 »
» 1884 » » »	77,537 »	»	7,125 »
» 1885 » » »	149,481 »	»	6,271 »

Getter förekomma numera endast å några få ställen.

Svinafveln bedrivs hufvudsakligen för eget behof. Hushållningssällskapet har fortfarande sökt att verka för förbättring i svinskötseln genom införskaffande af afvelsdjur, dels af cumberland-york, dels af berkshireras. Att svinafveln icke fyller ortens behof synes af nedanstående uppgift å infördt kött och fläsk, hvilket hufvudsakligen utgjorts af amerikanskt fläsk.

År 1881 infördt kött och fläsk: fr. utrikes ort kg. 6,480, fr. inrikes orter kg. 31,117.
» 1882 » » » » » » » » — » » » » 14,708.
» 1883 » » » » » » » » 4,761, » » » » 24,374.
» 1884 » » » » » » » » — » » » » 10,275.
» 1885 » » » » » » » » — » » » » 21,675.

Af *fjäderfä* födas hufvudsakligen höns, gäss och ankor, varande i synnerhet det förstnämnda slaget af vikt genom äggproduktion. Såsom föremål för utförsel förekommer artikeln ägg med 35,930 tjug år 1881, 79,083 år 1882, 98,100 år 1883, 116,168 år 1884 och 129,156 tjug år 1885.

Biskötseln bedrivs ganska allmänt och nyare metoder der vid tillämpas här och der.

Försök med införande af *leporider* har gjorts, men har icke fört till något resultat.

Helsotillståndet bland husdjuren var under femårsperiodens tre första år i allmänhet godt, ehuru ett och annat fall af svårare, äfven smittosamma sjukdomar förekom. År 1884 uppträdde mjeltbrandssjukdomen något allmännare än förut varit fallet under de senare decennierna, i det att i denna sjukdom dogo 14 kreatur, nemligen 11 nöt och 3 får. Nämnde sjukdom har under en längre följd af år visat sig sporadiskt på Gotland ungefär hvart annat år med ett och annat dödsfall, men utan att större utbredning deraf förekommit. Efter en något allmännare förekomst år 1884, såsom nyss nämndes, inträffade under år 1885 inom länet en mjeltbrands-epizooti, om hvars like man förut icke här haft kännedom. Den 13 juli utbröt denna sjukdom i Frøjels socken och förekom sedermera under loppet af 5 å 6 veckor inom 20 andra socknar, tills densamma den 27 augusti kunde anses hafva upphört. Af inträffade dödsfall voro då kända: 11 bland hästar, 102 bland nötkreatur och 3 bland får; men antagligt kan vara, att åtskilliga djur dessutom afidit, om hvilka anmälan ej gjorts. Nära hälften af dessa

dödsfall inträffade under första veckan af sjukdomens förekomst, och nästan utan undantag angreps kreaturen af sjukdomen ute i betesmarkerna. Anledningen till denna sjukdoms uppträdande åren 1884 och 1885 anses vara den då inträffade ringa nederbörden. Redan under det förra af dessa år uppstod till följd deraf vattenbrist å flere ställen; och under 1885 inträffade detta i än högre grad under våren och sommaren, så att de flesta vattenställen i ångar och beteshagar uttorkade. De kvarstående mindre vattensamlingarne skulle naturligen med sitt stillastående, uppvärmda vatten erbjuda ett gynnsamt tillfälle till utveckling och förökning af de mjeltbrandssporer, som på ett eller annat sätt ditkommit. Likaså har det ansetts antagligt, att genom grundvattnets sänkning sådana sporer frigjorts från de under föregångna år nedgrädda, af mjeltbrand döda djur, enär sannolikt är, att många sådana kadaver blifvit under årens lopp af okunnighet och tanklösnet vårdslöst nedgrädda, särdeles i myrar. Så länge dessa kadaver täckts af vatten med lägre temperatur, förhindrades mjeltbrandssporerna att utveckla sig; men med vattnets sjunkande och jordlagrets uppvärmade inträdde ett gynnsamt tillfälle för dem att frigöra sig. Ett direkt öfverförande af smittan från djur till djur förmärktes endast undantagsvis; vanligen uppträdde sjukdomen samtidigt eller med korta mellanrum på spridda, stundom långt från hvarandra aflägsna ställen, hvilket ock utvisar, att smittämnet förefunnits på många, skilda ställen.

Länets *hushållningssällskap* har under denna femårsperiod fortfarande, som förut, verkat för jordbrukets och näringarnes förkofran. De ändamål, hvartill dess jemförelsevis mindre betydande tillgångar användts och å hvilka dess sträfvanden hufvudsakligen varit riktade, hafva afsett landbruksundervisningen, afdikningsplaners upprättande, agrikulturkemiska undersökningar, utsädesfrös anskaffande, skogs- och trädgårdsskötsel, hästpremiering, husslöjd, jordbruksstatistik, inköp af afvelsdjur, meteorologiska observationer och fiskerinäringen.

Alltsedan år 1871 har hushållningssällskapet med användande af betydande kostnader sökt verka för sankta och vattendränkta markers *afdikning*, såsom utgörande ett af de mest angelägna föremålen för vinnande af förbättring uti åkerbruket och odlingen i allmänhet. Gotlands höjdläge är nemligen i allmänhet af ovanlig jemnhet, hvilket för den enskilde jordegaren oftast lagt öfvervinneliga svårigheter i vägen för befriande af hans jord från stagnerande vatten, så länge han varit hänvisad till egna bemödanden. Vid afvägning för vattenaftappning finnes icke sällan på långa sträckor lutningen vara 1 på 6,000 till 1 på 10,000. Arealen af vattenskadad mark är till följd af detta markens jemna läge också mycket betydlig och har ansetts utgöra 120,000 tunnland, hvaraf 100,000 tunnland upptagits såsom tjenliga till odling af säd, gräs eller skog och 20,000 tunnland såsom odugliga till odling. Af den inom länet tjenstgörande landbruksingenjören hafva afdikningsplaner blifvit uppgjorda: före år 1881 för 47,575½ tunnland, och under femårsperioden 1881—1885 för 31,528 tunnland, eller tillsammans 79,103½ tunnland. I öfverensstämmelse med dessa planer voro afdikningsarbeten afslutade före år 1881:

å Vidangars myr i Follingbo socken	om 589 tunnland,
» Vallamyrr	» 395 tunnland. 22 kappl.
» vattensjuka egor i Fole, Ekeby och Källunge	» 216 » — »
» Dalbo starrar	» 72 » 21 »
» vattensjuk mark i Garde socken	» 185 » 20 »

Under femårsperioden 1881—1885 hafva afdikningsarbeten blifvit, dels fullbordade ä

Tenglingsmyr i Etelhem m. fl. socknar.....	om	636 ⁴	tunnl.
Tomtmyr i Fole socken.....	"	40	"
Akebäckmyr i Akebäck m. fl. socknar.....	"	391 ³	"
Åkelösa myr i Etelhem m. fl. d:o.....	"	404 ⁵	"
Stånga och Visne myrar i Stånga m. fl. socknar...	"	1,433 ⁸	"
Vattensjuk mark i Lojsta socken.....	"	30	"
D:o i Eskelhems socken.....	"	25	"
D:o i Sundre socken.....	"	15	"
Kyrkmyr i Atlingbo socken.....	"	74 ³	"
Vattensjuk mark vid Burs prestgård.....	"	32 ⁶	"
	Summa	3,082 ⁹	tunnl.

dels påbörjade, men ännu icke afslutade ä

Hongäanna myr i Öja m. fl. socknar.....	om	2,400	tunnl.
Vamlingbo sockens skifteslag.....	"	3,236	"

Till följande af ofvan angifna afdikningsföretag hafva af dertill anvisade statsmedel lemnats, dels anslag från fonden för afdikningar, som hufvudsakligen afse frostländighetens förminskande, dels lån från fonden för afdikning af jord för odling, nemligen för

Vidångars myrs afdikning.....	anslag	3,000 kr.,	lån	13,800 kr.
Tenglings myrs	"	2,800 "	"	12,600 "
Akebäcks myrs	"	1,700 "	"	6,000 "
Åkelösa myrs	"	800 "	"	3,000 "
Stånga och Visne myrars	"	3,000 "	"	13,000 "
Hongäanna myrs	"	1,600 "	"	6,100 "

Hvad beträffar den sistnämnda, eller Hongäanna myr, har Kungl. Maj:t, på sedermera gjord underdånig ansökning, tillagt intressenterne i detta afdikningsföretag lån ur den s. k. odlingslånefonden till belopp af 37,450 kronor, mot vilkor af återbetalning genast af det förut bekomna anslaget och lånet.

Länets hushållningssällskap har för främjande af afdikningar utbetalt, dels såsom arvoden till landtbruksingenjören, dels såsom lösen för afdikningshandlingar och kartor, år 1881 kr. 1,685⁶²; 1882 kr. 1,739⁰⁴; 1883 kr. 1,483⁵¹; 1884 kr. 2,605³³; och år 1885 kr. 1,522⁹¹; eller under dessa fem åren sammanlagt kr. 9,036⁴¹ öre.

Länets *landtbruksskola* öfvertogs hösten 1880 af enskild person, för att under 10 års tid skötas i öfverensstämmelse med det för de lägre landtbruksskolorna gällande reglemente, emot åtnjutande af statsanslaget för sådan skola och särskildt bidrag af hushållningssällskapet. Emellertid blef detta kontrakt brutet, och sällskapet måste därför våren 1881 vidtaga åtgärd för denna undervisnings uppehållande. För detta ändamål inköptes af sällskapet en lämplig egendom, dit landtbruksskolan förlades och der densamma för hushållningssällskapets räkning uppehölls till den 24 oktober 1885. Inom hushållningssällskapet hade under tiden den åsigt uppkommit och vunnit allt mera insteg att undervisningen vid en lägre landtbruksskola icke medförde det gagn för orten, som med afseende å dess förhållanden vore önskligt, och att skolans skötande för hushållningssällskapets räkning åsamkade detsamma så stora utgifter, att sällskapets verksamhet för andra ändamål förlamades. Hushållningssällskapet beslöt därför, att landtbruksskolan skulle upphöra hösten 1885 och att landtbruksundervisningen derefter skulle ordnas

så, att densamma borde afse bibringande af förmåga att skickligt bruka mindre landtegendomar, icke att utbilda rättare vid större jordbruk, samt att denna undervisning skulle meddelas, dels teoretiskt medelst genomgående af lärokurs vintertiden utan samband med jordbruk, dels praktiskt genom öfning under erfarna jordbrukares ledning. Den teoretiska undervisningen skulle meddelas i länets folkhögskola, som för sådant ändamål borde utvidgas med en andra afdelning eller årskurs, företrädesvis afsedd för de till landtbruket specielt hörande ämnena. Den praktiska utbildningen skulle åvägabringas genom deltagande i landtbruk under åtminstone ett halft eller helst ett och ett halft år, såsom arbetare vid egendom, der landtbruket vore högt utbildadt, företrädesvis utom länet, med understöd af sällskapet. Sedan bifall till detta förändrade sätt för landtbruksundervisningens ordnande i sammanhang med folkhögskolan vunnits af länets landsting, och erforderliga medel erhållits, dels genom bidrag från hushållningssällskapet af 1,000 kronor årligen, dels medelst anslag af statsmedel, började undervisningen vid den sålunda utvidgade folkhögskolans andra årskurs den 1 november 1885 med till en början 5 elever. Derförinnan hade hushållningssällskapet, medelst anslagna stipendier af 150 kronor åt hvarje, beredt tillfälle åt 4 hemmansegaresöner från länet att under april—oktober 1885 genomgå praktisk landtbrukskurs vid 2 för utmärkt jordbruk kända egendomar i Skåne. För meddelande af ofvannämnde utvidgade undervisning vid folkhögskolan anställdes en lärare i de till landtbruket hörande ämnena och en lärare i skogsskötsel.

Under åren 1881 och 1882 hade hushållningssällskapet anställt särskild person, emot årligt arvode af 500 kronor, att kostnadsfritt tillhandagå allmänheten med *agrikulturkemiska undersökningar*. För vinnande af besparing å utgifter indrogs berörde arvodesanslag och hushållningssällskapet anvisade i stället medel för bekostande vid kemiska stationen i Kalmar af analyser och frökontroll, som af jordbrukare och industriidkare i länet genom förvaltningsutskottet begärdes, samt för befordrande af profven till stationen.

Skogarne intaga fortfarande en betydande plats i afseende å länets näringsförhållanden. Någon egentlig skogsvård förefinnes icke. Svårigheten att åstadkomma rationel skogsvård och skogsskötsel å enskilda tillhöriga skogsmarker härstädes beror tvifvelsutan derpå, att denna mark är fördelad i smärre lotter och att all skogsmark begagnas jemväl såsom betesmark. De svaga ansatser till en börjande omsorg för beredande af skogsåterväxt, som på senare åren vidtagits, skola här nedan omförmälas.

Den skogbärande marken inom länet intager, enligt hvad förut är nämnt i de jordbruksstatistiska uppgifterna, en areal af 288,466² tunnland. Dertill komma 69,544⁵ tunnland naturlig äng, som, ehuru icke egentligen skogbärande, är beväxt med blandad löf- och barrskog, vanligen öfvervägande af den förstnämnda sorten. I den egentliga skogen förekommer mest furu och gran samt något björk; i ängsmarken dessutom ek, ehuru numera sparsamt å enskildes egor, ask, alm, mindre af asp, sälg, oxel, al och pil. I februari månad 1882 härjade på Gotland så våldsamma stormar, att ingen kunde minnas deras like. Utom skador å byggnader, hägnader och fiskebåtar till uppskattadt värde af tillsammans omkring 57,000 kronor, kullkastade och afbröto dessa stormar växande träd till ansedt

värde af nära en million kronor, oberäknadt värdet af 94,100 träd, hvilka icke uppskattats i penningar. Uti dessa sistnämnda voro inberäknade 46 st. ekar och 33,700 barrträd, kullblästa å allmänna hemman. På framställning af länsstyrelsen om åtgärder i följd af dessa skogarne tillfogade betydligare skador öfverlemnades från Kungl. Skogsstyrelsen 500 & furufrö, för att genom hushållningssällskapet fritt utdelas till skogssådd inom länet, hvarjemte på statens bekostnad å skilda ställen anlades nya plantskolor, hvarifrån skogsplantor skulle kostnadsfritt tillhandahållas skogsegare. Af det sålunda hitsända tallfröet har störste delen under de följande åren utdelats, och hafva från statens plantskolor blifvit utsatta: år 1883 10,000 st. bokplantor, 4,000 st. ekplantor, 40,000 tall- och 20,000 granplantor jemte något lärkträds-, ask- och lönnplantor, till större delen å kronans mark, men också å enskildes jord; och år 1884 omkring 32,000 st. tall-, ek- och bokplantor. Hushållningssällskapet har fortfarande bekostat dagarvode åt en här stationerad extra jägmästare för biträdes lemnande åt enskilde uti skogsskötsel; och har sådant biträde anlitats: år 1881 under 16 dagar, 1882 29 dagar, 1883 omkring 40 dagar, 1884 omkring 50 dagar och 1885 under 23 dagar.

Inom länet finnas 2 kronoparker, den ena Skogsholms kronopark om 263¹⁶ hektar, belägen 0³ mil norr om Visby stad, den andra, Elinghemsmysrs kronopark om 567⁵² hektar i Tingstäde m. fl. socknar, omkring 2³ mil norr om Visby.

Under ifrågavarande femårsperiod hafva 14 anmälanden, enligt Kungl. Förordningen angående åtgärder till förekommande af skogsförödelse på Gotland den 10 september 1869, inkommit om skogssköfving å enskildes hemman, och hafva dessa föranledt skogsförbud i 6 fall, hvaremot 8 anmälanden funnits icke böra föranleda vidare åtgärd. På gjorda ansökningar hafva skogsförbud återkallats å 3 fastigheter.

Af hvilken vikt i ekonomiskt afseende skogarne äro för länet, inses af nedannämnda från tullkammarens i Visby årsredogörelse hemtade uppgift om *utförseln af trävaror*:

	Bjelkar, sparrar, jernvägs- syllar.	Bräder och plankor.	Ekvirke.	Stäfver af ek, furu och grau.	Ved.	Andra slag.
	kbm.	kbm.	kbm.	st.	kbm.	kbm.
År 1881.....	7,295	19,487	84	2,173,936	—	—
» 1882.....	9,913	24,191	8	1,961,990	32	272
» 1883.....	10,914	22,721	för kr. 64	1,888,554	—	för kr. 7,749
» 1884.....	14,726	15,248	—	254,220	4	80
» 1885.....	22,816	12,063	101	1,661	78	för kr. 680

Uppskattad i kubikfot, der beräkning i sådant mått kunnat ske, utgör denna utförsel för år 1881: 1,023,340 kub.-fot; för 1882: 1,303,114; 1883: 1,285,193; 1884: 1,153,636, och för 1885: 1,609,825 kub.-fot. I medeltal utgör detta för år 1,275,021⁶ kubikfot. Samma utförsel utgjorde i medeltal för åren 1871—1880 655,151 kubikfot och i medeltal för 1876—1880: 692,879⁴ kub.-fot. Utförseln af trävaror har således under sista femårsperioden stigit till nära dubbelt emot den föregående tioårsperioden och utvisar, då åtgången för ortens eget behof antagligen icke varit mindre än förut, en betydligt ökad afverkning.

Då utredning år 1868 verkställdes för beredande af väckt förslag inom länets landsting om åstadkommande af skydd för ortens hårdt medtagna skogar, antogs af den för ärendet utsedda komitén, att, med beräkning af afverkning för ortens eget behof och för utförsel, denna senare antagen till 800,000 kubikfot årligen, afverkningen ganska betydligt öfversteg den årliga tillväxten och sålunda årligen tärde på kapitalet; och emot denna beräkning och derpå grundade förslag till åtgärder hade hvarken landstinget eller länsstyrelsen något att erinra, hvarefter framställning sedermera gjordes, som ledde till utfärdande af Kungl. Förordningen den 10 sept. 1869. Då en utförsel af 800,000 kub.-fot redan år 1868 antogs öfverstiga hvad som med ett välbetäckt anlåtande af skogstillgången ansågs förenligt, måste den utförsel, som egt rum under senaste femårsperioden till belopp af mer än 50 procent utöfver nämnda summa, väcka berättigad farhåga för en fortfarande misshushållning med skogarne, som kan blifva till alltför kännbar skada för det allmänna. Att den särskilda skogslagen för Gotland, äfven om densamma verkat nyttigt och i åtskilliga fall afhållit från skogssköfving, dock icke kunnat helt och hållet förebygga en sådan misshushållning, torde vara obestriddt. Af det enskilda initiativet lär ej vara att vänta verksamma åtgärder för skadans afhjelpande. Ett verksamt medel för åstadkommande af en åtminstone partiel förbättring synes ligga uti statens mellankomst genom inköpande af flere skogsparker, till skyddande af större skogstrakter och lemnande af föredöme och biträde i skogsvården åt enskilde.

Tjårubräddning idkas på åtskilliga ställen och fyller i det närmaste ortens behof.

Beredning af *brännatorf* för hushållsbehof eger endast undantagsvis rum. År 1883 börjades i Stånga myr beredning af rörtorf, afsedd hufvudsakligen för cement- och kalktillverkning vid en utanför Visby anlagd fabrik. Tillverkningen af sådan torf har sedermera bedrifvits i ganska stor skala, så att deraf infördes till nämnda fabrik år 1884 560,744 kg. och 1885 646,860 kg.

Rörande fortgången under nu ifrågavarande femårsperiod af det för jordbruksnäringen så viktiga *skiftesväsendet* återopas följande uppgift från länets landtmäterikontor (se nästa sida).

Till de i denna uppgift lemnade upplysningar kan tilläggas, att vid 1885 års slut 52 laga skiften voro, dels beroende på handläggning, dels icke slutligen redovisade. Här af voro beroende af rättegångar efter avslutandet 4 och fastställda 21 laga skiften. Vid samma tid voro af länets 1,098 mantal 604³⁷⁵ mantal antingen laga skiftade eller ock storskiftade, så att nytt skifte sannolikt icke skulle förekomma; 141⁶²⁵ mantal voro föremål för skifte; 16 mantal antogos förblifva oskiftade, och 336 mantal antogos återstå såsom föremål för blifvande skiftesåtgärd.

Landtmäteripersonalen i länet utgjordes år 1885 af en förste landtmätare, 9 kommissionslandtmätare, 4 vice kommissionslandtmätare samt 18 medhjelpare och elever.

Jagten utgör visserligen icke någon af ortens viktigare näringar; men om noggranna uppgifter derom kunde erhållas, skulle säkerligen ådagaläggas, att afkastningen af jagten är ganska beaktansvärd. Det förnämsta villebrådet utgöres af hare, rapphöns, morkulla, beckasin, orre samt åtskillig sjöfågel. Tillgången på hare, som är det förnämsta föremålet för jagt, är vanligen

Uppgifter om laga skiften i Gotlands län.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.	16.	17.	18.	19.	20.	21.	22.	23.	24.	25.	26.
A f s l u t a d e l a g a s k i f t e n :																									
År.	Sökta skiftens antal.	An- tal.	Skiftade mantal		Qvarboende delegares					Utflyttade delegares					Sum- ma skif- ten.	Skiftade hektar:						Utgifter till landt- mätare och gode män.	Öfriga beräk- nade ut- gifter.		
			Oför- med- lade.	Nuva- rande.	skiftes-antal					skiftes-antal						Åker.	Äng.	Od- lings- mark.	Af- rösn.- jord.	Impe- dimen- ter.	Sum- ma.				
					1.	2.	3.	4.	öfver 4.	1.	2.	3.	4.	öfver 4.											
1881	8	2	—	4 750	7	3	4	2	1	17	11	2	1	4	—	18	72	227	229	151	931	22	1,560	7,750	3,994
1882	8	6	—	54 250	153	78	49	18	5	303	23	35	11	6	1	76	721	2,868	1,501	2,404	3,144	95	10,012	71,396	76,223
1883	6	5	—	32 625	42	45	44	21	4	156	18	16	13	1	—	48	462	1,607	969	1,616	3,360	72	7,624	45,309	33,669
1884	4	12	—	62 250	167	95	67	35	—	364	39	27	13	3	—	82	842	3,508	1,632	2,918	8,244	230	16,532	100,971	128,852
1885	3	6	—	17 125	169	21	15	14	—	219	13	9	9	1	—	32	374	1,011	401	543	2,140	29	4,124	27,975	19,435
S:ma	29	31	—	171 000	538	242	170	90	10	1,059	104	89	47	15	1	256	2,471	9,221	4,732	7,632	17,819	448	30,852	253,401	262,173
1884	Ökades kostnaderna från år 1881—1884 med arvoden för ändring i afslutade laga skiften och ökade utflyttningar.....																					16,066	1,336		
1885	Ökades kostnaderna för åren 1883 och 1884 med d:o d:o d:o.....																					10,284	1,053		
																							Summa	279,751	264,562
Igenom förändrad skiftesläggning hafva utflyttningkostnaderna blifvit minskade med.....																							—	1,161	
																							till	—	263,401

mycket god, ehuru naturligtvis olika under skilda år; rapphönsen, som nästan utdugo under 1874—1875 årens svåra vinter, hvarföre all jagt å dem inom länet varit förbjuden t. o. m. år 1883, hafva sedermera, hufvudsakligen till följd af särskilda åtgärder genom hitförande från andra orter af stamdjur och ägg, småningom förökats, så att tillgången år 1885 befanns temligen god. Morkullan häckar här vanligen i ganska stort antal; tillgången på beckasin och orre är numera betydligt mindre än i forna tider. Sjöfågel fins af flere slag; den ädlaste af dem, ejdern, häckar på åtskilliga öar och är på Stora Karlsön föremål för särskild omvårdnad genom Karlsö jagt- och djurskydds-förenings Aktiebolag. Af rofdjur finnas här förnämligast räf, örn, hök, korp, kråka och skata. För dödande af rofdjur har länets landsting fortfarande under denna femårsperiod lemnat årligt anslag af 1,000 kronor, hvarjemte särskilda belöningar utgått i vissa socknar. Enligt tillgängliga upplysningar hafva under år 1885 utbetalts tillsammans 963 kronor såsom belöning för dödade 199 räfvar, 10 örnar, 393 hökar och 2,285 kråkor. Under samma år uppgifvas hafva blifvit af rofdjur dödade 312 får, 3 getter och 499 fjäderfjån, till sammanlagdt värde af 1,888 kronor 10 öre.

För icke långt tillbaka utgjorde *sälfångsten* en icke oviktig inkomstkälla på flere ställen af länet, på samma gång som detta skadedjurs efterhållande var af stort gagn för fiskerierna. Numera är denna fångst obetydlig och jagten efter detta djur bedrivs mera tillfälligt.

Fisket utgör fortfarande en för länet ganska betydande näring. Efter nyligen verkställda noggranna beräkningar och iakttagelser meddelas härom följande uppgifter.

Hafsfisket på Gotland bedrivs vid 104 fisklägen af tillsammans 1,815 fiskare, af hvilka 1,072 äro hemmansegare och 743 arbetare, lotsar, tulltjenstemän, sjömän o. s. v. De fiskslag, som härstädes äro föremål för fångst, utgöras af strömming, torsk, flundra (2—3 arter), lax (2 arter), ål och fjällfisk

(innefattande hufvudsakligen aborre, gädda och sik samt derjemte id, sarf och mört).

Utom vid laxfisket med långref, hvarvid användas 3—4 stycken däckade båtar, begagnas endast inom provinsen bygda större och mindre, öppna båtar, som vanligen hafva en besättning af 3—4 man på hvarje.

Strömmingsfisket, vid hvilket uteslutande användas skötar (här kallade garn), idkas från april—maj till december antingen medelst fastsättning invid land eller på längre ut belägna grund, eller ock medelst s. k. vrakning i öppna sjön. Det sistnämnda fiskesättet är otvifvelaktigt det viktigaste, dels i anseende der- till, att det är mera jemnt, om ock ej så rikligt, gifvande, dels därför att den genom vrakning erhållna strömmingen i allmänhet är till sin beskaffenhet vida bättre än den, som fås vid fastsättning, hvilken senare ofta utgöres af lekfisk, som är magrare och vid insaltning alltid ger en sämre vara än vrakströmming. Vid vrakningen är det för erhållande af ett godt resultat af yttersta vikt att finna det lämpligaste djupet, till hvilket garnen böra sänkas, eller att träffa riktig s. k. »sank». De grunder, som fiskare vid bestämmandet af sanket följa, äro temligen lösliga, och det synes, som om man härvidlag oftare handlade på måfå, än efter vanlig beräkning. För att finna säkrare och rationela grunder vid sankets bestämmande hafva under de fyra närmast förflutna åren praktiskt vetenskapliga försök, till hvilkas utförande medel beredts både af staten, landstinget och hushållningssällskapet, här anstälts; och har derigenom ådagalagts, att såväl temperaturförhållandena i vattnet, som ock den större eller mindre tillgången på de små kräftdjur, hvilka utgöra strömmingens hufvudsakliga näringsämne, äro af väsentligaste betydelse i sankefrågan. En apparat, medelst hvilken undersökningar af såväl temperaturförhållandena som ock olikheten i tillgången å små kräftdjur på olika afstand från hafsytan kunna verkställas, har konstruerats och blifvit använd vid dessa sankeförsök. Vid 7 fiskelägen hafva dylika apparater lemnats, sedan nödig

undervisning om deras användning meddelats, och har omdömet om nyttan af desamma varit särdeles gynnsamt. Under denna femårsperiod kan strömmingsfisket sägas hafva varit medelmåttigt eller t. o. m. under medelmåttan. Särskildt voro förhållandena under somrarna 1883 och 1884 ogynnsamma för vrakfisket, i anseende till den då rådande stormiga väderleken och de ofta hastigt inträffande omkastningarna af strömmarna. Da synnerligen vid fastsättning strömming af mycket olika beskaffenhet erhålles, men ingen sortering af densamma härstädes är bruklig, kan vid försäljning af saltad strömming ingen garanti gifvas för att varan är af god, likartad beskaffenhet, hvilket naturligtvis i hög grad skall menligt inverka på dess anseende och pris i marknaden.

Torskfisket, som med hänsyn till den här brukliga, billiga fångstmaterielen kan sägas gifva jmförelsevis bästa resultatet, då det årliga fångstvärdet 6 à 7 gånger öfverstiger värdet af vid fångsten använd redskap, synes på några få ställen hafva gått framåt. Någon lifligare utveckling af detta fiske kan dock icke förväntas, så länge dess produkter måste afyttras endast inom orten. Om det framställda förslaget att härifrån till hufvudstaden och andra orter exportera lefvande torsk komme att realiseras, skulle nog derigenom detta fiske i hög grad befrämjas, men det vill synas som om kostnaderna för en dylik transport, åtminstone med nuvarande kommunikationer, komme att blifva för stora, för att någon egentlig vinst dervid skulle kunna åstadkommas.

Flundrefisket, som bedrifves med nät eller krok, har på vissa ställen något minskats och på andra ökats, så att afkastningen af detsamma torde vara lika med förut. På ett och annat ställe anser man, att krok- eller angelfisket under vartiden (april) är förderligt, alldenstund då en mängd små, till födoämnen otjenliga exemplar fångas, och att sålunda detta fiske under sagde tid borde förbjudas.

Laxfisket med långref, som drifves vid Visby, har under de senaste åren varit temligen litet gifvande, då deremot fisket med garn, som idkas på östra sidan af ön, hufvudsakligen vid Östergarn och trakten närmast norr och söder deromkring, gått betydligt framåt, och intresset för detsamma i icke ringa mån ökats på senare tider.

Ålfisket, som härstädes väl egentligen aldrig varit af någon synnerlig betydelse, kan, med undantag af å en eller annan plats, sägas ligga helt och hållet nere. Då detta fiske inom andra provinser är en god inkomstkälla, torde en närmare kännedom om derstädes brukliga fångstmetoder samt en jmförande undersökning af de derstädes och här inom länet rådande lokala förhållanden icke vara utan nytta, alldenstund derigenom skulle kunna utredas, huruvida ålfisket härstädes kan upphjelpas eller icke.

Fjällfisket kan icke sägas hafva ökats eller minskats under de senaste åren. På många ställen har man visserligen nästan nedlagt fisket med not och allmänt infört bruket af ryssjor, såväl mindre, som större s. k. finnryssjor, hvarigenom visserligen icke så stora fångster som förut med notarna på en gång erhållas, men en jemnare och nästan på alla årstider fördelad intäkt af detta fiske vinnes. Huruvida bruket af dessa storryssjor kan, såsom man på andra håll velat påstå, vara skadligt för fisket, torde, på grund af den jmförelsevis korta tid, de här användts, vara svårt att afgöra; men i alla händelser

synes dock den förut här allmänna notningen, synnerligen då den bedrifves under lektiden, hafva varit fullt ut lika skadlig.

Värdet af vid allt hafsfiske här använda båtar utgör..... kr.		65,005	
"	" strömmingsgarn med tillbehör	342,745	{ hvarmed årlig fångst till värde af kr. 230,460.
"	" torskfiskeredskap.....	12,402	" " " 82,876.
"	" flundrefiskeredskap ...	19,052	" " " 14,905.
"	" laxfiskeredskap	17,529	" " " 9,674.
"	" ålfiskeredskap.....	1,865	" " " 1,790.
"	" fjällfiskeredskap.....	11,510	" " " 14,501.
Summa kr.		470,108	" " kr. 363,206.

För insjöfisket, som alltid varit och sannolikt framdeles kommer att förblifva af mycket underordnad betydelse, i anseende till den i våra sjöar och åar i allmänhet rådande bristen på tjenliga näringsämnen för fisken, kunna här inga statistiska uppgifter meddelas.

Under denna femårsperiod hafva, jemlikt 22 § i fiskeristadgan, bestämmelser af länsstyrelsen meddelats rörande sättet för fiskets utfövan i 2 fiskevatten.

Af de för ändamålet anslagna statsmedel har under denna period utgått understöd till endast en båthamn, nemligen år 1882 till hamnen vid Hus fiskeläge i Rone socken med 5,800 kronor.

Ett bolag för inköpande och insaltning af strömming, Herta salteraktiebolag, fanns fortfarande vid femårsperiodens slut, med verksamhet afsedd för fiskelägen å sydöstra kusten af Gotland; men de senare åren har denna verksamhet varit nästan afstadnad.

Till försäkring af båtar och fiskeredskap funnos jemväl fortfarande i verksamhet de i förra berättelsen omförmälda tvenne ömsesidighetsbolagen.

För bedömande, huruvida fiskerinäringen lemnat afkastning tillräcklig för ortens behof, meddelas här följande uppgift ur Visby tullkammarers redogörelse för länets *utförsel och införsel af fisk*:

Utförsel:		Införsel:	
år 1881 fisk, saltad..... kbm.	6, saltad, lak. kbm.	2,010, torr kg.	39,520.
" 1882 " " " 92, " " "	" " " "	162, " "	14,691.
" 1883 " " " 49, " " "	" " " "	532, " "	22,203.
" 1884 " " " 19, " " "	" " " "	472, " "	29,549.
" 1885 " " och färsk kg.	62,307, " " kg.	561,772, " "	8,476.

Den enda näring, hänförlig till bergverkshandtering, som här bedrifves, är *kalktillverkning* och i öfrigt tillgodogörande af kalksten äfvensom af sandsten, hvartill nu jemväl kommit cementberedning. Kalktillverkning bedrifves numera mest i några större ugnar med bränsle dels af ved, dels af stenkol och torf, och utförseln eger rum hufvudsakligen från Slite, Kappelshamn, Klintehamn och Visby. Af de å landsbygden befintliga smärre kalkugnarne af äldre byggnadssätt äro endast några numera i bruk. Utom för ortens behof har kalktillverkningen och kalkstensbrytningen lemnat till utförsel:

	Kalk, osläckt.	Släckt.	Kalksten, obränd.
år 1881.....	kbm. 8,268,	kbm. 16,602,	kg. 1,598,525.
" 1882.....	" 5,265,	" 20,124,	" 2,756,548.
" 1883.....	" 6,452,	" 19,638,	för kr. 4,251.
" 1884.....	" 6,324,	" 21,229,	" 3,763.
" 1885.....	hl. 73,636,	hl. 202,792,	" 1,952.

Sandsten, som brytes endast i sydligare delen af Gotland och som utskeppas från Burgsvik och några enskilda hamnplatser, har, utom för ortens behof, bidragit till utförseln med följande:

år	Block.		Oarbetad.		Arbetad. kg.	Slipsten.		Brynsten. kr.
	kr.	kbm.	kr.	kg.		kr.	st.	
1881	4,650	673	500	42,521	—	33,522	53,675	2,624. st. 5,608.
1882	5,450	88	3,458	375,335	—	64,352	66,622	—
1883	—	433	—	489,000	—	—	55,258	st. 175.
1884	—	193	1,600	210,000	19,048	—	49,773	—
1885	4,400	—	—	—	kr. 150,	24,810	—	—

År 1883 anlades i närheten af Visby stad en fabrik för tillverkning af *cement* och kalk, och började tillverkningen der år 1884. Påföljande år, 1885, förekommer cement för första gången såsom föremål för utförsel från Gotland med 9,724 hl.

Det i Visby befintliga *stenhuggeriet* och *marmorsliperiet* har fortfarande varit i gång under ifrågavarande femårsperiod med en arbetsstyrka af 6—10 man och tillverkningsvärde af omkring 12,000 kronor årligen. Tillverkningen under dessa år har hufvudsakligen afsett gravvårdar, bordskifvor och mindre prydnadsföremål. Sedan numera genom anställda prof vid jernkontorets pröfningsanstalt blifvit utrönt, att ljus kalksten från lager utanför Visby eger större tryckhållfasthet än granit från Uppsala och kalksten från flere orter, såsom Borghamn, Lenaberg, Vattholma, Kumla och Vermland, och således utmärkt väl lämpar sig för byggnadsändamål, hvartill den ock låter väl och fint bearbeta sig, på samma gång den visar en vacker yta, kommer denna sten säkerligen att vinna en vidsträckt användning för sådant ändamål.

Utom det i förra berättelsen omnämnda *tegelbruket* i Fröjels socken, hvilket under nu ifrågavarande femårsperiod fortfarande bedrivits för tillverkning af mur- och taktegel, har år 1883 anlagts ett nytt tegelbruk i Barlingbo socken med 1 ugn för omkring 30,000 tegel, afsedd för bränsle med ved och stenkol, och slamverk för lerans rensning från kalkpartiklar; och har vid detta tegelbruk med 6 å 7 arbetare år 1885 tillverkat 80—90,000 st. murtegel, omkring 20,000 st. dräneringsrör samt dessutom s. k. krubbsten.

Af de i förra berättelsen omförmälta 2 *jerngjutier* och *mekaniska verkstäder* i Visby har det ena nedlagts 1884, så att vid ifrågavarande femårsperiods slut endast 1 sådant fortfarande bedrivits med 8 arbetare och ett tillverkningsvärde af 8,000 kronor.

Skeppsvarf finnas fortfarande i Visby, Slite och Klintehamn; och utföras vid dem hufvudsakligast reparationsarbeten.

Den år 1873 inrättade *tändstirksfabriken* i Visby nedlades år 1883. Likaledes har en vid Klintehamn befintlig tunnbinderi-fabrik blifvit nedlagd.

Bränvinstillverkning har under ifrågavarande period egt rum endast vid ett bränneri i Klinte socken. Tillverkningsbeloppet har utgjort; år 1881: 131,657⁶ kannor eller 344,582⁹ liter; 1882: 75,640³ kannor eller 197,970⁷ liter; 1883: 450,779⁸ liter; 1884: 301,663⁷ liter; och 1885: 421,270² liter.

Ut- och införsel af bränvin och sprit har utgjort:

år	Utförsel:		Införsel:	
	liter		Bränvin och sprit.	Konjak, punsch m. m.
1881	1,553		69,301	53,782
1882	23,994		76,277	38,013
1883	152,218		111,756	33,463
1884	55,632		116,447	29,755
1885	188,018		91,919	39,298

Då tillverkningen af bränvin inom länet under dessa fem år utgjort: 1,716,267³ liter och till orten införts 660,011 liter spritvaror, men under samma tid från orten utförts 421,415 liter, hvarjemte å nederlag vid bränneriet kvarlegat vid slutet af år 1885: 58,412⁵ liter mera än vid 1880 års utgång, skulle 1,896,451 liter utgöra det belopp spritvaror, som användts till förbrukning inom länet, eller i medeltal 379,290 liter för hvarje år, och således vid pass 7 liter årligen för hvarje person af hela befolkningen.

Tillåten *bränvinsförsäljning* har utförvats:

	Antal minut-handels-ställen.	Antal utskänk-nings-ställen.	Antal tillfälliga utskänk-nings-ställen.	Antal mindre parti-handel.
År 1881 i Visby stad	1	6	9	1
» » å landsbygden	4	4	5	2
1882 i Visby stad	1	6	6	1
» » å landsbygden	4	4	2	—
1883 i Visby stad	1	6	6	—
» » å landsbygden	4	4	4	—
1884 i Visby stad	1	6	7	1
» » å landsbygden	4	4	2	—
1885 i Visby stad	1	4	6	—
» » å landsbygden	4	4	1	1

Utskänkningsrätt på grund af burskap finnes icke inom länet, och endast vid en gästgivaregård på landet, Burge i Levede socken, utförvades vid femårsperiodens slut utskänkning enligt äldre, bibehållen rätt dertill.

Förhållandet med erlagda försäljningsavgifter för bränvin har varit följande:

	Erlagd afgift.	Lands-tingets andel deraf.	Hushäll-ningsäll-skapets andel.	Visby stads andel.	Lands-kommun-ernas andel.	Provi-sion.
År 1881	kr. 38,936 ²⁷	7,779 ⁵²	7,779 ⁵²	21,048 ⁷²	2,289 ⁷⁹	38 ⁷²
1882	45,793 ³⁰	9,150 ⁶²	9,150 ⁶²	26,029 ⁵⁶	1,422 ³⁰	40 ²⁰
1883	43,124 ⁰⁷	8,617 ¹⁰	8,617 ¹⁰	24,462 ⁰¹	1,389 ³⁰	38 ⁵⁶
1884	38,276 ⁶⁵	7,647 ⁴²	7,647 ⁴²	21,714 ⁸⁰	1,197 ⁴⁵	39 ⁵⁶
1885	41,503 ⁶⁷	8,292 ⁸²	8,292 ⁸²	23,698 ²⁷	1,180 ²⁰	39 ⁵⁶

All minuthandel med och utskänkning af bränvin i Visby stad har under periodens samtliga år utförvats af ett bolag, för hvars verksamhet m. m. redogöres i följande tablå:

Bränvinsbolagets i Visby verksamhet m. m.

	Af bolaget erlagd afgift. Kronor.	Försäljningsbelopp:		Årets behållna vinst använd till:								Summa.	
		Vid utskänkning. Kannor.	Vid minut-handel. Kannor.	Reservfond.		Visby stad.		Landtinget.		Hushållningssällskapet.		Kronor.	Kronor.
				Kronor.	Kronor.	Kronor.	Kronor.	Kronor.	Kronor.	Kronor.	Kronor.		
Från 1 okt. 1880 till 1 okt. 1881.....	18,000	7,404 ⁶⁴	77,414 ¹⁰	2,781	17	9,455	97	3,151	99	3,151	99	18,541	12
" " 1881 " " 1882.....	18,000	8,433 ¹⁵	76,227 ⁴³	4,115	78	13,993	68	4,664	56	4,664	56	27,438	58
" " 1882 " " 1883.....	18,000	6,649 ⁹⁵	75,901 ⁵⁴	2,392	06	12,917	15	4,305	71	4,305	71	23,020	63
" " 1883 " " 1884.....	18,000	5,619 ⁰⁸	70,282 ⁴⁶	1,833	45	9,900	54	3,300	18	3,300	18	18,334	35
" " 1884 " " 1885.....	18,000	5,359 ⁷⁰	69,141 ³²	1,040	87	11,866	—	3,955	34	3,955	34	20,817	55

Maltdryckstillverkning för försäljning har egt rum hufvudsakligen vid 2 större *bryggerier* i Visby stad.

Tillåtna rättigheter till maltdrycksutskänkning, hvilka vid 1880 års slut utgjorde 24 i Visby stad och 32 å länets landsbygd, hade vid 1885 års utgång minskats till 14 i Visby stad, hvaraf 4 i förening med rättighet till utskänkning af vin, och 8 å landet.

Handtverkerierna afse uteslutande ortens behof. År 1885 funnos i Visby stad 153 handtverkare jemte af dem sysselsatte 123 arbetare och dessutom 3 färgerier med 9 arbetare och 4 garfverier med 11 arbetare, samt å länets landsbygd 49 handtverkare med hos dem anstälde 56 arbetare.

Husslöjden å länets landsbygd afser hufvudsakligen tillverkning af vadmal och annat tyg samt hvarjehanda arbetsredskap, allt beräknadt för egna behof. I hushållningssällskapets slöjdskola i Visby, der undervisning meddelas i träslöjd, korgmakeri, halm- och papparbeten, bokbinderi samt ritning, hafva följande antal elever åtnjutit undervisning:

	Inom ritafdelningen.		Inom afdelningen för slöjd m. m.		Deraf från folkskolan.
	Vårtermin.	Hösttermin.	Vårtermin.	Hösttermin.	
År 1881.....	101	100	120	165	236
" 1882.....	99	84	197	166	263
" 1883.....	109	104	221	204	311
" 1884.....	95	95	227	180	215
" 1885.....	90	83	195	223	187

Utom elever från folkskolan, hvilka haft bestämda undervisningstimmar, omväxlande med lektionerna i skolan, hafva vid slöjdskolan undervisats elever vid borgareföreningens i Visby söndagsskola, hvilken hufvudsakligen är afsedd för handtverkslärlingar och i yrkena anstälde ynglingar, elever från allmänna läroverket i Visby, allmogesöner, folkskolelärare m. fl. För folkskolelärare och andre, som haft för afsigt att utbilda sig till slöjdlärare, hafva särskilda undervisningskurser varit inrättade, vid hvilka under åren 1882—1885 10 ordinarie folkskolelärare och 5 andra förvärfvat sig skicklighet till undervisning i slöjdskola på landet och derom erhållit intyg. Sådana slöjdskolor på landet funnos dock år 1885 endast till ett antal af 7, för hvilka anslag af statsmedel utgick med 75 kronor till hvarje, medan bidrag af landtinget utbetaltes till 5 med likaledes 75 kronor till hvardera. Utom vid dessa 7 hade, såsom nyss är

nämndt, jemväl för Visby stads folkskolor undervisning i slöjd varit ordnad vid slöjdskolan i samma stad.

För befordrande af husslöjden och uppehållande af slöjdskolan har länets landsting årligen anslagit 2,500 kronor och af statsmedel erhållits år 1881: 1,000 kronor, 1882: 750 kronor och 1883—1885: årligen 500 kronor, hvarefter hvad som i öfrigt erfordrats anvisats af hushållningssällskapet. Med landstingets anslag har jemväl afsetts, att medelst stipendier uppmuntra till genomgående vid slöjdskolan af kurs för vinnande af skicklighet såsom lärare vid slöjdskola på landet och att tilldela årliga bidrag till socknar, som inrättat sådana skolor. Af dessa medel utgingo år 1881 bidrag till 3 socknar för inrättade slöjdskolor å 75 kronor med 225 kronor; år 1882 enahanda bidrag för 3 slöjdskolor med 225 kronor och såsom stipendium åt 4 personer tillsammans 285 kronor; år 1883 bidrag till 4 slöjdskolor 300 kronor och stipendier åt 4 personer 276 kronor; år 1884 till 5 slöjdskolor 375 kronor och till stipendier åt 4 personer 205 kronor; och år 1885 till 5 slöjdskolor 375 kronor och till stipendier åt 4 personer 229 kronor 50 öre.

Hushållningssällskapets slöjdskola har fortfarande fått kostnadsfritt begagna en sällskapet D. B. W. tillhörig lokal, hvilken detta sällskap under innevarande femårsperiod med ganska dryg kostnad utvidgat och iordningstält. Den förut öfvermåta försäljningslokalen, som hushållningssällskapet anordnat för försäljning ej mindre af slöjdskolans tillverkningar, än af hemslöjdalster, hvilka hvar och en egde frihet att dit inlemna, har upphört af brist på anlitan från hemslöjdsidkare.

Den i förra femårsberättelsen öfvermåta Fruntimmerssamfundets i Visby slöjdskola för flickor samt hushållsskolan hafva fortfarande varit i verksamhet på samma sätt som förut.

Sjöfarten bedrifves fortfarande hufvudsakligen för tillgodoseende af ortens behof af ut- och införsel; dock idkas med några fartyg fraktfart å aflägsnare farvatten. Vid slutet af år 1885 voro i Visby sjömanshusrullor inskrifne 117 skeppare och 752 sjömän; dessutom idkades sjöfart af flere inom länet hemmahörande, som icke funnos vid detta sjömanshus antecknade.

Gotlands handelsflotta utgjordes vid 1885 års utgång af 4 ångfartyg, 8 skepp, 5 briggar, 35 skoneter och galeaser, 2 koffar samt 35 slupar och jakter, eller tillsammans 89 fartyg om 8,722⁷⁶ tons, utvisande emot förra femårsperioden en minskning af 5 fartyg och 482³⁸ tons.

Under år 1885 hafva

från utrikes orter ankommit: till Visby 70, till Klintehamn och Vestergarn 69, till Burgsvik 16, till Ronehamn 15, till Ljugarn 12, till Katthammarsvik 1, till Slite 53, till Kylløy 4, till

Fårösund 2 och till Kappelshamn 10, eller tillsammans 252 fartyg mot 290 år 1880;

till utrikes orter utklarerats: från Visby 48, från Klinte och Vestergarn 76, från Burgsvik 19, från Rone 19, från Ljugarn 12, från Katthammarsvik 4, från Slite 41, från Kylley intet, från Fårösund 3 och från Kappelshamn 7, eller tillsammans 229 fartyg mot 306 år 1880;

från inrikes orter ankommit: till Visby 412, till Vestergarn 11, till Klinte 98, till Burgsvik 46, till Rone 41, till Ljugarn 15, till Katthammarsvik 9, till Slite 150, till Kylley 23, till Fårösund 43 och till Kappelshamn 127, eller sammanlagt 975 fartyg mot 810 år 1880; och

till inrikes orter afgått: från Visby 427, från Vestergarn 7, från Klinte 93, från Burgsvik 37, från Rone 35, från Ljugarn

15, från Katthammarsvik 8, från Slite 152, från Kylley 27, från Fårösund 43 och från Kappelshamn 127, eller tillsammans 971 fartyg mot 796 år 1880.

Uppbörderna vid Visby tullkammare och underlydande tullplatser har utgjort:

	Tull.	Lastpenningar.	Nederlagsavgift.	Fyr- och båkmedel.	Diverse uppbörd.	Summa.
År 1881..... Kr.	47,732 ⁶⁵	3,096 ⁰⁹	46 ⁴⁹	11,742 ²³	5,880 ¹²	68,497 ⁵⁸
” 1882..... ”	40,740 ⁹⁹	3,130 ⁶⁹	15 ³⁷	14,194 ⁵⁴	1,214 ¹⁰	59,295 ⁶⁹
” 1883..... ”	58,655 ³⁶	3,143 ⁸²	207 ⁶⁵	12,801 ⁷⁷	906 ⁸⁹	75,715 ⁴⁹
” 1884..... ”	41,562 ⁸⁹	3,030 ⁰¹	116 ⁶³	9,903 ⁹³	1,000 ⁶⁷	55,614 ¹³
” 1885..... ”	38,855 ⁵²	2,500 ⁸¹	73 ¹¹	8,150 ⁹⁴	615 ⁹²	50,196 ³⁰

4. Kommunikationsanstalter och varubyten.

A) Landkommunikationer. Den år 1878 för allmän trafik upplätne jernvägen emellan Visby och Hemse, af 3 fots spårvidd och, inberäknadt hamnbanan i Visby, 57 kilometers längd, för hvilken anläggningskostnaden med rullande materiel uppgått till 1,175,716 kronor 67 öre, som åstadkommit dels genom aktie-teckning af Visby stad till belopp af 500,000 kronor, af åtskillige landskommuner 71,000 kronor och af enskilde personer 86,400 kronor samt genom lån dels af statsmedel 500,000 kronor, dels å annat håll emot borgen af Visby stad 30,000 kronor, har under ifrågavarande femårsperiod fortfarande varit i gång. Några andra förändringar i afseende på jernvägen hafva icke vidtagits än att, utom de 3 förut befintliga anhaltsstationerna i Follingbo och Roma socknar, 2 nya sådana anlagts i Viklau och Hemse socknar.

Till upplysning om rörelsen vid denna jernväg meddelas följande tablå:

Utdrag af uppgift rörande trafiken å Gotlands jernväg:

	1881.	1882.	1883.	1884.	1885.
Resandes antal.....	25,220	29,351	27,666	27,356	26,888
Ilgods..... kg.	16,823	20,085	15,069	14,504	12,143
Fraktgods:					
Bränvin, vin och öl..... kg.	203,474	206,195	198,661	225,245	231,502
Effekter för stationsbehof ”	207,661	413,937	451,144	286,205	1,070,363
Gödningsämnen..... ”	79,307	80,312	90,073	72,467	74,467
Jern och stål..... ”	76,936	78,711	101,668	83,833	112,622
Kalk, kalksten, grus och tegel..... ”	515,378	191,716	1,367,680	481,438	381,052
Manufakturvaror..... ”	31,143	49,684	48,657	28,676	30,299
Salt..... ”	211,311	194,039	248,735	185,748	217,093
Sill och annan fisk..... ”	289,329	115,431	185,861	103,531	157,580
Ved..... ”	1,075,854	1,659,854	1,269,626	1,290,033	1,415,632
Öfriga skogseffekter..... ”	3,538,405	5,826,962	4,919,578	4,063,299	6,769,317
Spanmål, mjöl och rotfrukter..... ”	1,181,196	3,089,205	1,633,024	2,841,900	1,518,551
Specerier..... ”	60,590	65,936	78,216	78,806	68,570
Ladugårdsprodukter:					
mjölk, salt kött m. m. ”	307,024	365,850	407,855	711,596	692,202

	1881.	1882.	1883.	1884.	1885.
Tomkärl..... kg.	—	155,830	129,902	153,511	144,102
Brännorf..... ”	—	—	—	560,744	646,860
Annat gods af diverse slag..... ”	754,043	445,000	417,649	476,479	536,015
Hästar..... st.	36	22	—	—	41
Boskap..... ”	609	695	571	580	513
Inkomster af					
Passageraretrafiken..... Kr.	37,231 ⁴⁴	41,078 ³⁸	38,254 ⁹⁶	39,054 ⁹⁴	38,097 ¹⁵
Godstrafiken..... ”	27,013 ⁶⁸	36,542 ⁰⁴	32,110 ⁵⁰	35,298 ⁵⁶	34,923 ⁵⁵
Extra inkomster..... ”	1,073 ¹⁶	1,364 ³⁶	1,748 ⁵⁶	1,199 ²⁸	1,329 ³⁰
Summa Kr.	65,318 ²⁸	78,984 ⁷⁸	72,114 ⁰²	75,552 ⁷⁸	74,350 [—]
Utgifter..... ”	49,563 ⁷⁵	48,080 ⁸⁷	48,735 ¹⁸	54,725 ⁰³	55,622 [—]
Öferskott af årets trafik ”	15,754 ⁵³	30,903 ⁹¹	23,378 ⁸⁴	20,827 ⁷⁵	18,728 [—]

Beträffande allmänna vägar och skjutsinrättningar inom länet återopas bilagda tabell N:o 2. Sedan länsstyrelsen uti utslag den 13 december 1878 förordnat, att af länets 56 gästgivarergårdar 21 skulle indragas, 22 bibehållas såsom gästgivarergårdar och 13 förändras till skjutsstationer, har sedermera den förändring vidtagits genom länsstyrelsens utslag den 28 september 1885 att ytterligare en gästgivarergård, Tjengdarfve i Hemse socken, samt fyra skjutsstationer, Hau i Fleringe, Röstade i Ekeby, Isums i Atlingbo och Bosarfve i Näs socken, med nämnda år indragits, så att då återstodo 21 gästgivarergårdar och 9 skjutsstationer. I stället för den indragne gästgivarergården vid Tjengdarfve har anordnats skjutsinrättning vid Hemse jernvägsstation, der skjutslegan efter entreprenad utgår med 2 kronor milen för hvarje häst. Vid de öfriga skjutsanstalterna utgjordes skjutsen på entreprenad: år 1881 vid 24, åren 1882—1884 vid 28 och 1885 vid 33, och utgjorde skjutslegan vid dem 1 kr. 60 öre milen pr häst, under det densamma vid de öfriga utgick med 1 kr. 20 öre. Såsom bidrag till dessa entreprenader utbetaltes år 1881: kr. 3,300, hvarterdera af åren 1882—1884: kr. 3,700 och år 1885: kr. 4,170, hvaraf hälften utgick af statsmedel och andra hälften af bidrag, uttaxerade inom länet.

Genom enskild företagsamhet har *diligensfart* fortfarande underhållits emellan Visby och Klintehamn, sommartiden två och vintertiden en gång i veckan.

Postanstalterna inom länet utgjordes år 1885 af 1 postkontor i Visby, 2 postkontor i Hemse och Klintehamn samt 34 poststationer å andra ställen i länet. Regulier postutvexling egde rum minst 2 gånger i veckan vid samtliga postanstalter, 3 gånger vid Klintehamn och Burgsvik samt sommartiden Ronehamn, och dagligen emellan Visby och Hemse jemte mellanliggande stationer å jernvägen.

För underhållande af förbindelsen emellan Färö och motliggande stranden af Gotland finnes en *färja*; och är för denna förbindelses uppehållande anslag lemnadt af statsmedel med 150 kronor årligen, hvarjemte betalning erlægges af de trafikerande enligt fastställd taxa.

Statstelegrafstationer finnas i Visby, Klintehamn, Burgsvik, Ronehamn, Slite och Färösund, hvarjemte telegraf finnes anlagd längs jernvägen emellan Visby och Hemse.

År 1882 bildades i Visby stad en *telefonförening*, för anläggning och begagnande af telefonförbindelser inom staden och dess närmaste omnejd. Efter nämnda år, då 50 ledningar voro färdiga, har detta telefonnät ytterligare utvidgats, så att vid 1885 års utgång funnos 109 hufvudledningar med 5 biledningar. År 1883 anlades genom Slite telefonbolag, hvars 5 delegare på samma gång äro telefonabonnenter, telefonledning emellan Visby och Slite, omkring 40 km. lång, med 4 abonnementer i Slite och 1 vid Furubjers i Tingstäde socken. Samma år anlades jemväl af Östergarns handelsbolag telefonförbindelse emellan Katthamnarsvik och lotsplatsen Kuppen i Östergarns socken, omkring 6 km. lång, med 3 apparater, 2 vid Katthamnarsvik och 1 vid Kuppen. Utom dessa å enskild väg åstadkomna telefonledningar har staten anlagt en sådan mellan Slite och Storugns i Lärbro socken af omkring 16 km. längd.

B) Sjökommunikationer. Under ifrågavarande femårsperiod har regulier ångbåtsförbindelse mellan Gotland och rikets fastland sommartiden fortfarande egt rum medelst ångfartygsbolaget Gotland tillhörige fyra ångbåtar, till befordrande af post, fraktdogs och passagerare. Såsom förut, hafva dessa fartyg gjort turer emellan Visby—Stockholm, Visby—Borgholm—Kalmar och jemväl under senare åren Visby—Vestervik, samt dessutom emellan Visby och de flesta landthamnar på Gotland. Vintertiden har ångbåtsförbindelse underhållits medelst Kungl. postångfartyget »Sofia» emellan Visby och Vestervik, från periodens början med 2 turer fram och åter i veckan. Redan 1879 gjorde emellertid länsstyrelsen framställning derom att denna förbindelse måtte utsträckas till 3 turer fram och åter i hvarje vecka; hvilken framställning likväl ej vann Kungl. Generalpoststyrelsens bifall. Vid slutet af år 1881 förnyades samma framställning, men med enahanda resultat. Med anledning af en genom länsstyrelsen år 1882 insänd underdänig ansökning af stadsfullmäktige i Visby förordnade slutligen Kungl. Maj:t, enligt nådigt bref den 29 december s. å., att turerna för vinterpostföringen mellan fastlandet och Gotland skulle utsträckas från två till tre gånger i veckan. 1 maj månad 1884 hemställde länsstyrelsen hos Generalpoststyrelsen, att af de tre sålunda stadgade veckoturerna mellan Visby och Vestervik, två, då naturhinder ej mötte, finge utbytas

mot en tur mellan Visby och Stockholm; och blef i anledning deraf af Kungl. Maj:t, enligt nådigt bref till Generalpoststyrelsen den 21 november 1884, förordnad, att vinterpostföringen mellan Gotland och fastlandet under den då instundande vintern skulle försöksvis anordnas på det sätt att, med bibehållande såsom ordinarie af en utaf de förut föreskrifna tre veckoturerna mellan Visby och Vestervik, postångfartyget »Sofia», då naturhinder ej mötte, skulle, i stället för de två öfriga veckoturerna mellan nämnda orter, göra en tur fram och åter mellan Visby och Stockholm. Den 1 juni 1885 insände länsstyrelsen underdänig framställning af direktionen för ångfartygsbolaget Gotland om öfvertagande af vinterpostföringen mellan Visby och Stockholm med bolagets ångbåt »Klintehamn»; och förordnade Kungl. Maj:t i nådigt bref den 20 november samma år, att, mot det sagda bolag åtog sig att med ångbåten »Klintehamn» under då innevarande vintern uppehålla regelbunden post-, varu- och passagerarfart en gång i veckan mellan Visby och Stockholm fram och åter, bolaget skulle erhålla ersättning dels för postföringen med 240 kronor för hvarje med post fullbordad tur i begge riktningarne, dels för fartygets försäkring under tiden, dels för fartygets förstärkande för vinterfart, dels ock godtgörelse för den förlust, som för bolaget kunde uppkomma vid fullgörande af dess åtagande intill ett belopp af 6,000 kronor. Enligt hvad här blifvit omförmäldt, har sålunda postföringen och förbindelsen mellan Gotland och rikets fastland vintertiden verkstälts vintern 1881—1882 med postångfartyget »Sofia» 2 gånger fram och tillbaka mellan Visby och Vestervik, vintern 1882—1883 med samma fartyg 3 turer fram och tillbaka mellan nämnda städer, vintern 1883—1884 och en del af påföljande vinter på enahanda sätt; återstoden af vintern 1884—1885 med samma fartyg en tur fram och åter mellan Visby och Vestervik samt en tur fram och tillbaka i veckan mellan Visby och Stockholm; samt slutligen vintern 1885—1886 med postångfartyget »Sofia» trenne turer fram och åter i veckan mellan Visby och Vestervik samt med ångfartyget »Klintehamn» en tur fram och tillbaka i hvarje vecka mellan Visby och Stockholm.

Denna vinterpostföring har under ifrågavarande femårsperiod fortgått ganska regelbundet, med undantag af vintern 1881, då stark köld och svår isbildning i hafvet under februari och mars månader åstadkom omkring sju veckors afbrott i förbindelsen. Sedan ångfartyget »Sofia» den 10 februari ankommit till Visby med fastlandspost och derifrån afgått påföljande dag, blef detsamma nemligen inneslutet af is i Kåreholm på Öland, der fartyget qvarlåg till några dagar in i mars, hvarefter det den 7 i samma månad lyckades inkomma till Visby. Under tiden hade visserligen post afsändts med annan ångbåt från Visby och framkommit till Öland den 22 februari, men någon post ankom icke till Gotland förr än den 31 mars.

Arbeten för underhåll och förbättring af *Visby hamn* hafva fortfarande verkstälts under ifrågavarande femårsperiod, särskildt för botande af de betydliga skador, som förorsakades af den natten emellan den 15 och 16 februari 1882 inträffade orkanen och de svåra stormarne den 20 och 22 i samma månad, till hvilka skadors botande kostnaden beräknades till 86,800 kronor. Utgifterna för hamnarbetena hafva utgjort; för år 1881: kr. 28,544·13 öre; för år 1882 kr. 53,663·38 öre; för 1883 kr. 54,923·07 öre; för 1884 kr. 125,772·53 och för 1885 kr. 7,067·74 öre;

eller tillsammans kr. 269,970·85 öre. Dessa arbeten hafva hufvudsakligen afsett förstärkning och iståndsättande af vägbrytaren, muddring, sprängning och uppfiskande af sten, reparation och ombyggnad af kajer och brohufvud m. m.

Djupet i Visby yttre hamn utgör 14 à 16 fot och i inre hamnen 11½ à 13 fot.

Visby hamns inkomster af trafiken hafva åren 1881—1885 utgjort:

	Afgifter för prämar och flottor m. m.	Hamnafgifter för		Summa kronor.
		fartyg.	varor.	
År 1881.....	Kr. 2,121 96	7,688 95	17,734 19	27,545 10
» 1882.....	» 2,485 64	10,872 84	21,642 52	35,001 —
» 1883.....	» 2,310 63	10,220 73	21,497 60	34,028 96
» 1884.....	» 2,022 01	9,646 73	22,833 62	34,502 36
» 1885.....	» 1,434 05	10,325 40	20,416 18	32,175 63

Såsom *tolagsersättning* har staden erhållit: år 1881 kr. 2,759·32; år 1882 kr. 2,871·96; år 1883 kr. 2,452·02; år 1884 kr. 3,421·64; och år 1885 kr. 2,491·14.

Från det arbetena å Visby hamn år 1842 börjades med utläggande af en vägbrytare samt muddring, stensprängning och kajers byggande m. m., hafva utgifterna för hamnen till 1885 års slut utgjort 1,657,985 kronor 71 öre, hvaraf staten bidragit med anslag till belopp af 494,437 kronor 50 öre och det öfriga medelst afgifter å trafiken och på annat sätt anskaffats af staden, som vid 1885 års utgång därför häftade i skuld för 232,593 kronor 35 öre.

De allmänna *landthamnarne* på Gotland utgöras fortfarande af följande tio, nemligen: Kappelshamn, Fårösund, Kyllay, Slite, Katthammarvik, Ljugarn, Ronehamn, Burgsvik, Klintehamn och Vestergarn, hvilka förvaltas enligt de i Kungl. brefvet den 22 oktober 1875 meddelade föreskrifter. Dessa hamnar, till hvilka afgifter för fartyg och varor utgå enligt af Kungl. Maj:t fastställd taxa, ega en gemensam reservfond, afsedd att användas, då någon väsentlig skada genom olycksbändelse träffar någon hamn, äfvensom till gemensamma behof och förvaltningskostnader, hvilken reservfond vid 1885 års utgång egde en behållning af 37,510 kronor 74 öre.

De särskilda landthamnarne fonder ställning var vid samma tid följande:

Kappelshamn.....	tillgång kr. 3,278·47,	skuld kr. 1,783·82.
Fårösund.....	» » 3,359·68,	» » —
Kyllay.....	» » 659·69,	» » —
Slite.....	» » 7,894·75,	» » 7,905·63.
Katthammarvik.....	» » 1,445·89,	» » —
Ljugarn.....	» » 629·86,	» » —
Ronehamn.....	» » 717·34,	» » 37,570·69.
Burgsvik.....	» » 1,942·59,	» » 8,919·01.
Klintehamn.....	» » 5,297·02,	» » 15,843·13.
Vestergarn.....	» » 1,850·02,	» » —

Något större arbete har icke vid hamnarne utförts under perioden, med undantag af att vid Kappelshamn lastbryggan blifvit förlängd och iståndsatt; och visas dels de influtna hamnafgifterna, dels de deraf bestridda utgifterna af följande uppgifter:

Sammandrag öfver de vid de allmänna landthamnarne å Gotland influtna hamnafgifter för åren 1881—1885.

	År 1881.			År 1882.			År 1883.			År 1884.			År 1885.			Summa.		Summa summa-rum.
	För fartyg.	För varor.	Summa.	För fartyg.	För varor.	Summa.	För fartyg.	För varor.	Summa.	För fartyg.	För varor.	Summa.	För fartyg.	För varor.	Summa.	För fartyg.	För varor.	
Kappelshamn.....	797 92	386 32	1,184 24	755 03	466 92	1,221 95	848 38	514 38	1,362 76	798 81	494 89	1,293 70	854 29	558 59	1,412 88	4,054 43	2,421 10	6,475 53
Fårösund.....	276 82	226 23	503 05	582 12	1,421 46	2,003 58	307 42	385 15	692 57	139 09	372 25	511 34	209 76	400 67	610 43	1,515 21	2,805 76	4,320 97
Kyllay.....	217 61	44 99	262 60	396 47	127 19	523 66	241 64	66 98	308 62	229 68	43 69	273 37	166 —	52 02	218 02	1,281 40	334 87	1,616 27
Slite.....	1,429 27	1,345 25	2,774 52	1,588 —	1,360 10	2,948 10	1,943 68	1,914 60	3,858 28	1,671 83	1,989 88	3,661 71	1,894 14	1,954 67	3,848 81	8,526 92	8,564 50	17,091 42
Katthammarvik.....	466 94	186 78	653 72	203 80	193 19	396 99	279 15	250 24	529 39	264 81	305 72	570 53	121 33	155 30	276 63	1,336 03	1,091 23	2,427 26
Ljugarn.....	160 59	104 02	264 61	136 28	90 90	227 18	143 43	94 40	237 83	236 —	143 54	379 54	284 70	181 12	465 82	961 —	613 98	1,574 98
Ronehamn.....	408 82	1,648 07	2,056 89	689 71	2,312 23	3,001 94	534 69	2,162 19	2,696 88	558 24	2,751 47	3,309 71	375 10	2,213 —	2,588 10	2,566 56	11,086 96	13,653 52
Burgsvik.....	313 64	704 44	1,018 08	482 09	1,429 99	1,912 08	369 14	1,022 04	1,391 18	299 47	1,225 61	1,525 08	281 34	1,085 58	1,366 92	1,745 68	5,467 66	7,213 34
Klintehamn.....	917 95	1,918 84	2,836 79	1,024 24	2,243 88	3,267 62	934 87	2,007 65	2,942 52	1,020 27	3,600 32	4,620 59	935 64	2,723 17	3,658 81	4,832 97	12,493 36	17,326 33
Vestergarn.....	220 61	133 78	354 39	260 64	235 54	496 18	266 99	203 67	470 66	283 05	179 43	462 48	182 32	171 55	353 87	1,213 61	923 97	2,137 58
Summa Kr.	5,240 17	6,698 72	11,938 89	6,118 33	9,880 90	15,999 28	5,869 39	8,621 30	14,490 69	5,501 25	11,106 80	16,608 05	5,304 02	9,493 67	14,800 29	28,033 81	45,803 39	73,837 20

Sammandrag öfver de från de allmänna landthamnarne å Gotland bestridda utgifter till brobyggnader, muddringsarbeten, packhushyror, hamnmästarearvoden och uppboresprovisioner, för

åren 1881—1885 (oberäknadt de för hamnarne gemensamma reservfond utgångna förvaltnings- m. fl. omkostnader):

	År 1881.	År 1882.	År 1883.	År 1884.	År 1885.	Summa.
Kappelshamn.....	5,642 ²⁸	434 ⁶⁰	852 ⁵⁸	1,468 ⁸⁴	799 ⁴¹	9,197 ⁶⁶
Fårösund.....	437 ¹³	313 ³⁵	429 ²⁵	205 ³²	694 ⁷⁹	2,079 ⁸⁴
Kylley.....	304 ⁴⁹	197 ³⁵	120 ⁸⁵	698 ⁸⁸	159 ⁰¹	1,480 ⁵⁸
Slite.....	445 ⁴⁹	1,721 ⁶⁰	1,187 ⁸⁸	579 ⁶⁶	1,095 ⁴⁹	5,029 ⁶²
Katthammarsvik...	214 ³⁷	154 ⁷⁰	321 ⁶⁷	230 ¹⁴	143 ²⁵	1,064 ¹³
Ljugarn.....	837 ⁷⁸	122 ⁷²	123 ⁷⁸	137 ⁹⁵	146 ⁵⁸	1,368 ⁸¹
Ronehamn.....	751 ⁴⁹	1,206 ⁸¹	369 ⁶⁹	434 ⁷²	360 ⁰¹	3,122 ⁷²
Burgsvik.....	1,006 ⁸⁰	491 ⁰⁵	1,451 ⁹⁴	269 ⁴⁵	254 ²⁶	3,473 ⁵⁰
Klinthehamn.....	445 ¹⁸	441 ⁷⁶	409 ²⁵	2,471 ⁰²	1,099 ¹⁶	4,866 ³⁷
Vestergarn.....	242 ⁹⁴	149 ⁶²	277 ⁰⁶	146 ⁴⁸	243 ³⁸	1,059 ⁴⁸
Summa	10,327 ⁹⁵	5,233 ⁵⁶	5,543 ⁴⁰	6,642 ⁴⁶	4,995 ³⁴	32,742 ⁷¹

Utom de allmänna landthamnarne finnas å kusterna af Gotland flere enskilda hamnar och lastageplatser, från hvilka sjöfart idkas.

I afseende å *lots- och fyrväsendet* inom länet hafva följande förändringar vidtagits, nemligen att 4 lotsplatser, Hallshuk, Lutterhorn, Lergraf och St. Olofsholms hamn blifvit indragna; att 2 större fyrar, Gotska Sandöns s. ö. och Stenkyrkehuk, äfvensom 1 ledfyr, å Enholmen vid Slite, blifvit uppförda; och att 1 lifräddningsstation inrättats i Visby. Vid 1885 års utgång funnos sålunda 14 lotsplatser, 10 fyrplatser och 3 lifräddningsstationer; och utgjordes personalen af 1 lotskapten, 1 öfverlots af 1:a grad, 1 lotsälderman, 30 kronolotsar, 4 lotslärlingar, 8 fyrmästare, 11 fyrvaktare, 6 fyrbiträden, och vid lifräddningsstationerna 3 uppsyningsmän, 2 båtstyrare, 20 roddare och 4 biträden.

C) *Sjöfart och handel*. Med hänvisande till hvad som blifvit förut anfördt i afseende härå, återstår endast här att nämna, att, enligt länsstyrelsens förordnande, s. k. *torgdag* hållas å 7 ställen inom länet, vid hvilka handel icke får idkas annat än med kreatur samt alster af länets jordbruk, ladugårdsskötsel, handverk och husslöjd; och utöfvas derjemte vanlig torghandel.

5. Kameralförhållanden.

Vid tabellen N:o 3 bör tilläggas följande:

A) Kronoegendomar:

1) Under allmän disposition:

a) *Kungs- och kungsladugårdar*. Under denna rubrik upptager jordeboken numera endast Visborgs kungsladugård, lotterna N:o 1 och 2, om tillhopa $2\frac{3}{8}$ mantal.

b) *Boställen*: hemman. Från de i förra femårsberättelsen upptagna $57\frac{11}{216}$ mantal afgår nu: dels f. d. häradskrifvarebostället Rangsarfve $\frac{1}{2}$ mantal, som numera är utarrenderadt och sålunda uppföres under litt. c), dels ock Roma kungsgård, Skenholmen och Närsholmen, tillhopa $6\frac{7}{8}$ mantal, hvilka numera äfvenledes uppföres under litt. c), efter det landshöfdingelöneregleringsfonden, för hvars räkning dessa boställen förut varit utarrenderade, på grund af Kungl. brefvet den 30 maj 1884 till statsverket indragits.

c) *Hemman*. Till de i förra femårsberättelsen upptagna $4\frac{7}{8}$ mantal komma nu samtliga de nyss omnämnda forna boställena, tillhopa $7\frac{3}{8}$ mantal, samt dessutom under kronoparken Skogsholm hörande $\frac{1}{192}$ mantal Stora Hästnäs, som, afsöndradt från ett skattehemman, förut upptaget bland lägenheterna under benämningen Oxhagen, numera blifvit satt i mantal; hvaremot från denna kategori nu afgår $\frac{1}{4}$ mantal krono Luxe, som år 1883 blifvit försäldt, och numera upptages under frälsetitel.

d) *Jordlägenheter*. Under denna rubrik upptagas nu 1,288 tunnland 6 kappland jord af Elinghems myr, som kronan år 1881 inköpt, för bildande af kronopark. Deremot afgår den under litt. c) nämnde Oxhagen samt indragna hospitalslägenheten Kämpe- eller Krämpeskog, hvilken senare år 1881 försäldt och nu upptages under frälsetitel.

f) *Verk och inrättningar*. I jordeboken finnes endast upptaget ett sådant verk, nemligen »Slottså kern med kalkugn» (den senare för länge sedan rifven) i Visby.

2) Under enskild disposition:

b) *Hemman*. Under nu ifrågavarande femårsperiod är $\frac{1}{16}$ mantal Oggestomt såldt till skatte.

c) *Jordlägenheter*. Dessa bestå af en afsöndringsjord från Hafdhems prestgård, ett nybygge i Lau och en kyrkäng i Lye.

B) Skatteegendomar:

c) *Hemman*. Dessa slags hemman utgjorde vid förra periodens slut $1,033\frac{9}{32}$ mantal. Derifrån afgår det under 1 c) omnämnda $\frac{1}{192}$ mantal Stora Hästnäs, hvar emot tillkommer $\frac{1}{16}$ mantal Oggestomt.

d) *Jordlägenheter*. Dessa utgöra desamma, som i förra femårsberättelsen uppräknas, med undantag af f. d. hospitalslägenheten »Fyra markley jord» i Barlingbo, som enligt Kungl. Kammarkollegii skrifvelse af den 20 december 1880 afförts, enär densamma är inbegripen uti Lixarfve hemmans skattläggning.

e) *Fiskerier*. Det enda fiske, som i jordeboken finnes upptaget, utgöres af Östergarns fiske uti socknen af samma namn.

C) Frälseegendomar.

Dessa utgöras af:

d) *Hemman*. $\frac{1}{4}$ mantal Luxe, som år 1883 af kronan till enskild person försäldt.

e) *Jordlägenheter*. Kämpe- eller Krämpeskog, som likaledes af kronan försäldt till enskild person.

f) *Fiskerier*. Skälsjö f. d. kronofiske.

Förutom de i tabellen uppförda lägenheter inom Visby stadsområde finnas inom detta område följande i jordeboken upptagna egendommar, nemligen:

A) Kronoegendomar:

1) Under allmän disposition:

b) *Boställen*: lägenheter, 3 st., taxerade till 3,600 kronor, utgörande jordar, anslagna på lön åt hospitalssysslomannen.

d) *Jordlägenheter*: 47 st. indragna hospitalslägenheter, taxerade till 104,400 kronor; alla dessa senare fria från bevilning.

C) Frälseegendomar:

e) *Jordlägenheter*: 3 st., taxerade till 3,300 kronor, nemligen N:o 19 Utmark, N:o 21 Bogårds- eller Mattias Perssons åker och N:o 76 Frölingsåker, hvilka samtliga blifvit under perioden af kronan till enskilda personer försälda.

Dessutom äro i jordeboken för Visby stad upptagna 55 st. f. d. hospitalslägenheter, men dessa äro såväl till antal som taxeringsvärde inberäknade bland de i tabellen uppförda 299 landerier etc.

6. Politi.

Undervisningsväsendet. År 1885 funnos inom länet 84 skoldistrikt med 86 fasta folkskolor samt 51 småskolor och mindre folkskolor, hvaraf endast 1 flyttande. Fortsättningsskolor med statsunderstöd funnos i 3 distrikt med 6 veckors undervisningstid, och i de flesta öfriga distrikt funnos anordnade repetitionskurser under 2 à 4 veckor, utan att statsbidrag dertill utgått. Uti 8 distrikt fanns slöjdundervisning anordnad för gossar, hvar till statsbidrag utgått för 7 skolor, och derjemte i några distrikt bidrag af landstingsmedel, enligt hvad förut i denna berättelse omförmäls. I Visby har, såsom jemväl här förut är omtaladt, undervisning i slöjd lemnats folkskolans barn i hushållningssällskapets slöjdskola, utan att statsbidrag dertill ifrågasatts. Antalet barn i skolåldern har varit 7,640, af hvilka 6,260 erhållit undervisning i offentliga läroanstalter för folkundervisning, 434 i allmänna eller enskilda skolor och 121 i hemmen, medan 680 icke åtnjutit undervisning af olika anledningar (bland dem 330 till följd af genomgången fullständig lärokurs). Om 145 barn hafva uppgifter icke kunnat erhållas.

Under 2 år af ifrågavarande femårsperiod har på landstingets bekostnad varit anordnad en undervisningsanstalt för småskolelärarinnor, och under samtliga åren har af landstingsmedel anslagits bidrag med 200 kronor årligen till ersättning för folk- och småskolelärares resor till kretsmöten.

Under perioden har fortfarande funnits en högre folkskola i Klinte socken; och var lärjungeantalet derstädes 13 år 1885.

Den hösten 1876 genom landstingets åtgärd anordnade folkhögskolan har under ifrågavarande femårsperiod fortgått intill hösten 1885 med hufvudsakligen samma organisation och undervisning, som förut, och derefter med utvidgande af undervisningen, så att densamma jemväl skulle omfatta landtbruksämnen. Efter denna nya organisation skulle skolans ändamål vara att åt unge män, företrädesvis sådana, som voro bördige från Gotland eller der bosatte, meddela sådana teoretiska kunskaper, som erfordrades för brukande af mindre landtegendomar, och derjemte att utbildta dem till praktiske och redbare medborgare. Till de förut befintliga läroämnena: kommunalkunskap, räkning, geometri, fältmätning och afvägning, naturvetenskap, bokföring, välskrifning, ritning, modersmålet, historia, geografi och statskunskap, hafva sålunda kommit: kemi jordbrukslära, husdjursskötsel och mjölkhushållning; och utom förut varande lärare, nemligen föreståndaren och andre läraren, har anställts en landtbrukslärare. För undervisningens anordnande har redogörelse förut i denna berättelse lemnats. I öfrigt kan här meddelas följande upplysning

om antalet lärjungar samt tillgängliga medel för bestridande af omkostnaderna, äfvensom om dessa senares belopp:

Läseåret.	Antal lärjungar.	I n k o m s t e r:					Utgifter.	
		Anslag:			Lärjungeafgifter.	Bidrag af kommuner och enskilda.		Räntemedel.
		Af landstinget.	Af staten.	Af hushållningssällskapet.				
K r o n o r.								
1881—1882...	12	2,000	1,200	—	480	322 14	82 58	5,184 74
1882—1883...	13	2,000	1,200	—	480	133 —	84 90	4,011 80
1883—1884...	16	2,000	1,300	—	640	10 —	145 86	4,745 32
1884—1885...	17	2,000	1,600	—	680	40 —	61 68	4,634 10
1885—1886...	19 ¹⁾	2,000	3,000	1,000	520	—	33 47	5,910 85

Utom ofvannämnda anslag af statsmedel utgick statsunderstöd till mindre bemedlade lärjungar vid folkhögskolan under läseåret:

1882—1883 med.....	kr. 400.
1883—1884 "	" 300.
1884—1885 "	" 235.
1885—1886 "	" 170.

Visby *allmänna läroverk*, fullständigt å klassiska och realinien, har under perioden haft följande lärjungeantal:

1881 vårterminen	289.	Maturitetsexamen aflagd af	14.
" höst- "	275.	" " "	18.
1882 vårterminen	286.	" " "	18.
" höst- "	259.	" " "	24.
1883 vårterminen	258.	" " "	10.
" höst- "	234.	" " "	8.
1884 vårterminen	227.	" " "	8.
" höst- "	193.	" " "	
1885 vårterminen	196.	" " "	
" höst- "	184.	" " "	

Läroverkets kassor hade vid 1885 års utgång följande behållningar:

Ljus- och vedkassan.....	kr. 21,343 78.
Biblioteks- och materialkassan.....	" 1,532 20.
Premie- och fattigkassan.....	" 2,590 04.
Byggnadsfonden.....	" 13,066 61.

¹⁾ Af dessa 12 i den egentliga folkhögskolekursen och 7 i kursen för landtbruksundervisningen.

Vid läroverket funnos flere stipendiifonder, för hvilka redogöres härefter bland fromma stiftelser.

Visby högre flickskola, grundad år 1876 af några enskilda personer och år 1883 öfvertagen af »Aktiebolaget Visby högre flickskola», har under perioden fortfarande varit i verksamhet med 1 föreståndarinna, 9 lärarinnor och 2 lärare. Årsafgiften för betalande lärjungar har varit för 1:a klassen 60 kr.; för 2:a och 3:e 75 kr.; för 4:e 80 kr.; för 5:e 90 kr.; samt för 6:e och 7:e klasserna 100 kr. Friplatser hafva åtnjutits af från 6 till 9 lärjungar, hvarjemte inträde emot nedsatt afgift beviljats vanligen 16 elever. Af statsmedel har skolan åtnjutit understöd åren 1881 och 1882 med 1,500 kr. årligen, 1883 och 1884 med 2,500 kr. och 1885 med 2,300 kronor; och länets landsting har till densamma under nämnda år anvisat 1,000 kr. årligen.

Antalet lärjungar har varit:

	Vårterminen:	Höstterminen:
år 1881.....	95.	104.
» 1882.....	102.	107.
» 1883.....	106.	107.
» 1884.....	108.	112.
» 1885.....	112.	109.

Den år 1819 stiftade Borgareföreningens i Visby söndags-skola, afsedd för handtverkslärlingar och i yrkena anställda yngre personer, har under perioden fortfarande varit i verksamhet och lemnat undervisning i läsning, skrifning, räkning, historia och geografi samt ritning, i hvilket sistnämnda ämne undervisning lemnats vid hushållningssällskapets slöjdskola. Elevantalet har vanligen varit omkring 30.

Fruentimmerssamfundets i Visby slöjdskola och i samband dermed stående hushållsskola har jemväl fortgått; varande närmare redogörelse för dessa inrättningar intagen bland fromma stiftelser.

Enahanda är förhållandet med barnhemmet i Visby och H. K. H. Prinsessan Eugenie's barnhem i Vesterhejde socken.

I Visby finnes fortfarande 1 artilleriläroverk med 1 informationsofficer och 2 informationsunderofficerare; och har undervisning der meddelats åt följande antal elever:

år 1881.....	21
» 1882.....	40
» 1883.....	32
» 1884.....	26
» 1885.....	28

Vid navigationsskolan i Visby med 1 föreståndare och öfverlärare, 1 ordinarie och 1 extra lärare i navigationsafdelningen och 1 lärare i maskinistafdelningen har förhållandet med lärjungar varit följande:

År.	Navigationsafdelningen. Styrmans-klass. Elever.				Navigationsafdelningen. Sjökapitens-klass. Elever.				Maskinist- afdelningen. Ångfartygs- befälhafvare- klass. Elever.	
	Vid examen godkände.	Af afgåne, utan att vid examen hafva blifvit godkände.	Summa inskrifte.	Vid examen godkände, men ej som elever inskrifte.	Vid examen godkände.	Af afgåne, utan att vid examen hafva blifvit godkände.	Summa inskrifte.	Vid examen godkände, men ej som elever inskrifte.	Vid examen godkände.	Summa inskrifte.
1881	22	9	31	—	9	1	10	—	16	16
1882	23	9	32	—	8	1	9	—	11	11
1883	18	7	25	—	6	—	6	—	4	4
1884	25	8	33	2	16	—	16	—	9	9
1885	24	6	30	1	15	2	17	—	25	25

De allmänna sjukvårdsinrättningarne i länet hafva fortfarande utgjorts af hospitalet samt länslasarettet och kurhuset i Visby, det förra afsedt för 30 och det senare för 52 patienter. Dessa inrättningar, hvilka stå under gemensam förvaltning och hafva gemensam läkare, syssloman och predikant, men särskild sjukvårdspersonal, hafva under perioden icke undergått annan förändring i afseende å byggnader och inredning än att år 1883 uppförts en likbod med obduktionsrum. Vid lasarettet hafva, enligt landstingets bestämmande, legosängsavgifterna beräknats i 3 klasser, dels för arbetare och mindre bemedlade, dels för husbönder m. fl., dels för sjuke i enskilda rum, och hafva dessa avgifter utgjort för dag

	1:a klassen:	2:a klassen:	3:e klassen:
för år 1881.....	25 öre	50 öre.	1 kr. 50 öre.
» » 1882.....	35 »	70 »	1 » 50 »
» » 1883—1885.....	50 »	90 »	1 » 75 »

Af landstinget bestämd sjukvårdsavgift har under femårsperiodens samtliga år uttaxerats med 50 öre för man och 25 öre för kvinna.

För antalet patienter samt utgifter och inkomster för sjukvårdsinrättningarne lemnas följande redogörelser:

Hospitalet i Visby:

	Antal vårdade sjuke:	Utgifter:
år 1881.....	35.	Kr. 14,512 ⁵⁸ .
» 1882.....	36.	» 15,776 ⁵⁰ .
» 1883.....	36.	» 18,419 ⁹¹ .
» 1884.....	37.	» 24,613 ⁵³ .
» 1885.....	32.	» 16,437 ¹⁴ .

Gotlands läns lasarett och kurhus:

År	Antal vårdade.		I n k o m s t e r.						Utgifter. Kronor.			
	Af lasarettet.	Af kurhuset.	Inkomsten af sjukvårdsavgift.	Bidrag af landstinget.	Bidrag af statsmedel.	Inkomsten af legosängsavgift.	Diverse.	Summa.				
1881	290	54	11,013	—	3,000	—	600	3,616	—	134 ⁰⁶	18,363 ⁰⁶	21,500 ⁹⁶
1882	318	50	10,884	75	10,000	—	600	5,065	77	235 ⁶³	26,786 ¹⁵	23,504 ⁰⁵
1883	308	33	10,738	50	3,694	80	600	6,240	64	203 ⁴¹	21,477 ⁸⁵	20,666 ⁰⁵
1884	324	13	10,703	75	2,000	—	600	5,888	19	248 ⁸⁵	19,440 ⁷⁹	18,831 ⁸⁴
1885	307	33	10,792	25	2,000	—	600	6,583	81	308 ¹⁵	20,284 ²¹	20,089 ⁴⁰

»Gotlands sjukhem», afsedt för af obotlig eller långvarig sjukdom lidande personer, har fortfarande varit i verksamhet; och kunna om denna välgörenhetsinrättning meddelas följande uppgifter:

År.	Antal patienter.			Inkomster.	Utgifter.	Sjukhemets behållning vid årets slut.				
	Vårdade.	Utskrifne.	Döde.							
1881.....	17	2	2	13	10,191	72	5,146	14	74,154	22
1882.....	15	1	—	14	5,151	80	5,040	59	74,264	93
1883.....	17	—	3	14	10,437	08	4,398	47	80,303	54
1884.....	15	—	2	13	4,954	54	4,426	19	80,831	89
1885.....	16	—	2	14	13,011	91	7,041	48	86,802	37

I behållningen är upptaget värdet af sjukhemmets fastighet 25,300 kronor och af inventarier 4,720 kr. 65 öre. Länets landsting har fortfarande lemnat bidrag till sjukhemmet med 1,000 kr. årligen; och genom erhållna donationer har behållningen tillväxt: år 1881 med 5,000 kr., 1883 med 5,218 kr. 99 öre och 1885 med 5,000 kronor.

För sjukvården i länet hafva under perioden varit anstälde 1 regementsläkare, tillika stadsläkare i Visby, 1 hospitals- och lasarettsläkare samt 3 provinsialläkare med stationer i Visby, Slite och Hemse, å hvilka tvenne senare ställen boställen för läkarne finnas af distrikten inrättade. Provinsialläkarne voro tillika anstälde såsom bataljonsläkare vid Gotlands nationalbeväring.

För kreaturssjukvården funnos vid periodens slut anstälde 1 länsveterinär och 2 distriktsveterinärer i Hemse och Slite, sedan länets landsting år 1884 anslagit lön åt 1 veterinär jemväl å sistnämnda plats.

Vid periodens slut funnos fortfarande 3 apotek, 1 vid hvardera provinsialläkarestationen.

I Visby stad har fortfarande under perioden varit i verksamhet en *vattenkuranstalt*, hvarjemte der funnits ett annat badhus för hafsbad, begge ganska mycket anlitade af badgäster såväl från länet, som från andra orter.

År 1885 funnos i länet anstälde 47 af kommunerna aflönade *barumorskor*, af hvilka 2 i Visby stad och de öfriga å länets landsbygd.

Af *försäkringsanstalter* hafva under perioden varit i verksamhet 2 brandstodsbolag, 1 kreatursförsäkringsbolag och 2 mindre försäkringsföreningar för båtar och fiskredskap.

För häradenas brandstodsbolag lemnas redogörelse i **tab. N:o 7**. Vid jämförelse med de förut afgifna uppgifterna visar sig att försäkringsbeloppen under ifrågavarande period ökats för Norra häradets brandstodsförening med 734,356 kronor och för Södra häradets med 1,238,953 kronor.

För Gotlands *kreatursförsäkringsbolags* verksamhet under perioden finnes redogörelse lemnad i följande tabell:

Gotlands kreatursförsäkringsbolags verksamhet åren 1881—1885.

1. Inrättningens namn och verksamhetsområde.	2. År då verksamheten börjat.	3. Influtna försäkringsafgifter (eller utdebiterade belopp). 1881—1885.	4. Öfriga inkomster. 1881—1885.	5. Utbetalda skadeersättningar. 1881—1885.	6. Öfriga utgifter. 1881—1885.	7. Befintliga fonder eller tillgångar vid slutet af år 1885.	8. Försäkringsbelopp		10. Utdebiteringsgrund. Utdebiterade öre för hvarje 100 kr. ansvarighetsbelopp.					11. Skador, för hvilka under 1881—1885 utbetalts ersättning.	12. Anmärkingar.
							tecknad under loppet af år 1885.	qvarstående vid slutet af år 1885.	1881.	1882.	1883.	1884.	1885.		
Gotlands kreatursförsäkringsbolag	1877	Kr. 28,047	Kr. —	Kr. 21,401	Kr. 6,746	Kr. 775	Kr. 105,665	Kr. 239,108	Öre. 170	Öre. 150	Öre. 170	Öre. 175	Öre. 175	131)

Anm. 1) Räkenskapsår utgår 14 mars.

Ofvanberörda *försäkringsanstalter för fiskeredskap* hafva varit: Sydöstra fiskeriföreningen och Understödsföreningen för fiskare vid Gotlands västkust, af hvilka den förstnämnda under åren 1881—1885 med influtna räntor och 4 kr. 50 öre i försäkringsafgifter utgifvit ersättning för skadad eller förlorad fiskeredskap till sammanlagt belopp af 78 kr. 50 öre samt vid 1885 års slut egt en fond af 608 kr. 81 öre, deruti inberäknadt ett af länets hushållningssällskap erhållit räntefritt lån å 200 kr., och 8 delägare med försäkrade tillsammans 80 fiskegarn, värderade till 640 kronor; och den senare, eller den af H. K. H. Prinsessan Eugenie stiftade understödsföreningen för fiskare vid Gotlands västkust under perioden haft i inkomst af årsafgifter, räntor och gåfvor 351 kr. 7 öre och utgifvit såsom ersättning för förlorad redskap tillsammans 97 kr. 50 öre samt vid 1885 års utgång egt en fond af 940 kr. 32 öre.

Utom de i bilagda **tabell N:o 8** upptagna *fromma stiftelser* hafva under perioden i Visby stad funnits åtskilliga föreningar och sällskap för mer eller mindre allmännyttiga ändamål, af hvilka kunna här nämnas: Sällskapet D. B. W. med verksamhet hufvudsakligen riktad på sällskapets sparbanksinrättning och dess i Visby anlagda botaniska trädgård; Planteringsgillet i Visby, för åstadkommande och vårdande af planteringar i och närmast staden; Visby stifts missionssällskap, för understödjande af den evangeliskt-lutherska kyrkans missionsverksamhet; Musikaliska sällskapet i Visby, för öfvande af musik såsom bildande och förädlade nöje;

Frimurarelogen St. Nikolaus, såsom afdelning af stora landtlogen i Stockholm; Gotlands skarpskytte- och jägaregille, för skjutskicklighetens befrämjande och jagtens vårdande; tvenne Djurskyddsföreningar för staden och orten; samt en s. k. Bollklubb, för öfvande af bollspel och andra fosterländska täflingslekar.

Vid 1885 års slut funnos inom länet 30 *sparbanker* med 13,866 delegare och innestående behållning af 2,053,046 kr. 17 öre.

Af *offentliga låneinrättningar* funnos vid samma tid: Riksbankens afdelningskontor i Visby, Gotlands enskilda bank och Gotlands hypoteksförening, rörande hvilka här intagas följande uppgifter, till upplysning i någon mån om ortens penningställning vid 1885 års utgång:

	Innestående å folioräkning och deposition, undantagande allm. medel.	Utlemnade lån.
Riksbankens afdelningskontor...	kr. 138,232'08.	1,248,035'69.
Gotlands enskilda bank.....	» 2,228,044'08.	2,536,121'94.
Gotlands hypoteksförening.....	» —	6,899,820.

Enligt Kungl. Justitiedepartementets berättelse ansågos vid 1885 års utgång finnas gällande *inteckningar* för tillsammans kr. 16,188,000 uti fastigheter inom Gotlands län, medan taxeringsvärdet å länets samtliga fastigheter utgjorde kr. 42,679,200. Intecknade beloppet skulle sålunda utgöra 37·9 procent af taxeringsvärdet för Gotlands län, medan samma procent för hela riket var 40·9.

Visby i landskansliet 31 december 1886.

E. POIGNANT.

Johan Hambræus.

Johan Gardell.

Tab. N:o 1.
FOLKMÄNGD.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.
	Den 31 december enligt presterskapets uppgifter.			Enligt de mantalslängder, som upprättats vid slutet af motstående år.						Beväring- manskap af alla 5 klas- serna enligt form. H. i nåd. förord. d. 9 febr. 1861.	Enligt årets mönster- rullor approbe- rade bevä- ringsplig- tige.
				Hela folkmängden.			Deraf fria från mantals- penningar.				
	Mankön.	Qvinkön.	Summa.	Mankön.	Qvinkön.	Summa.	Mankön.	Qvinkön.	Summa.		
Å landsbygden år 1881	22,631	24,598	47,229	22,754	24,769	47,523	9,783	11,171	20,954		
" " 1882	22,165	24,363	46,528	22,393	24,548	46,941	9,574	10,975	20,549		
" " 1883	22,073	24,321	46,394	22,014	24,333	46,347	9,340	10,689	20,029		
" " 1884	21,932	24,128	46,060	21,814	24,184	45,998	9,079	10,466	19,545		
" " 1885	21,837	24,067	45,904	21,738	24,053	45,791	8,972	10,332	19,304		
I Visby stad år 1881	2,970	3,827	6,797	2,983	3,850	6,833	1,519	1,653	3,172		
" " 1882	2,925	3,840	6,765	2,943	3,876	6,819	1,467	1,588	3,055		
" " 1883	2,740	3,776	6,516	2,964	3,901	6,865	1,461	1,594	3,055		
" " 1884	2,877	3,813	6,690	2,920	3,868	6,788	1,481	1,645	3,126		
" " 1885	2,858	3,808	6,666	2,889	3,848	6,737	1,457	1,638	3,095		
I hela länet år 1881	25,601	28,425	54,026	25,737	28,619	54,356	11,302	12,824	24,126		
" " 1882	25,090	28,203	53,293	25,336	28,424	53,760	11,041	12,563	23,604		
" " 1883	24,813	28,097	52,910	24,978	28,234	53,212	10,801	12,283	23,084		
" " 1884	24,809	27,941	52,750	24,734	28,052	52,786	10,560	12,111	22,671		
" " 1885	24,695	27,875	52,570	24,627	27,901	52,528	10,429	11,970	22,399		

Tab. N:o 3.

HEMMAN OCH LÄGENHETER SAMT STADSJORDAR M. M. I GOTLANDS LÄN ÅR 1885.

1.	2.		3.		4.		5.		6.					7.		8.		9.		10.		11.		12.	
	Hemman och lägenheter, upptagna i jordeboken.						Antal bruk- nings- delar.	Antal lägenheter, verk och inrättningar, utom de i jordeboken särskildt upptagna (i kol. 2-4).					Taxeringsvärdet (i kronor)												
	Antal.	Mantal.		Nu- varande.	Jord- torp.	Ryttare-, soldat- och båtmans- torp.		Back- stugor.	Verk och inrätt- ningar.	Hus i köpingar, villor, kyrkor m. m.	å jordbruks- fastighet.	å annan fastighet.													
Oförmed- lade.																									
I. Landsbygden.																									
A. Kronoegendomar.																									
1) Under allmän disposition.																									
a) Kunga- o. kungsladugårdar samt säterier	1		2 $\frac{1}{2}$		2 $\frac{1}{2}$		2		—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	58,000	700	—	—	
b) Boställen: hemman	105		52 $\frac{1}{2}$		49 $\frac{1}{2}$		105		5	—	242	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1,426,400	138,100	—	—	
lägenheter	4		—		—		4		—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	10,500	—	—	—	
c) Hemman	13		13 $\frac{1}{2}$		12 $\frac{1}{2}$		14		—	—	3	1	—	—	—	—	—	—	—	—	328,500	1,700	—	—	
Nybyggen	—		—		—		—		—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
d) Jordlägenheter	32		—		—		36		—	—	3	9	—	—	—	—	—	—	—	—	94,400	523,800	—	—	
e) Fiskerier	—		—		—		—		—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
f) Verk och inrättningar	1		—		—		—		—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
2) Under enskild disposition.																									
a) Säterier	—		—		—		—		—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
b) Hemman	4		3 $\frac{1}{2}$		3 $\frac{1}{2}$		4		—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	10,200	—	—	—	
Nybyggen	—		—		—		—		—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
c) Jordlägenheter	3		—		—		4		—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2,100	2,000	—	—	
d) Fiskerier	—		—		—		—		—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
e) Verk och inrättningar	—		—		—		—		—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
B. Skatteegendomar.																									
a) Boställen: hemman	—		—		—		—		—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
lägenheter	—		—		—		—		—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
b) Säterier	—		—		—		—		—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
c) Hemman	1,516		1,149 $\frac{1}{2}$		1,033 $\frac{1}{2}$		6,833		1,525	260	2,251	366	—	—	—	—	—	—	—	—	31,832,300	3,280,500	—	—	
d) Jordlägenheter	79		—		—		139		—	—	7	—	—	—	—	—	—	—	—	—	143,000	5,300	—	—	
e) Fiskerier	1		—		—		—		—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	200	—	—	
f) Verk och inrättningar	16		—		—		—		—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	40,300	—	—	
C. Frälseegendomar.																									
a) Boställen: hemman	—		—		—		—		—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
lägenheter	—		—		—		—		—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
b) Säterier och ladugårdar	—		—		—		—		—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
c) Rå- och rörs- (insockne) hemman	—		—		—		—		—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
d) Hemman (utsockne)	1		$\frac{1}{2}$		$\frac{1}{2}$		3		1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4,800	1,500	—	—	
e) Jordlägenheter	1		—		—		—		—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1,200	—	—	—	
f) Fiskerier	1		—		—		—		—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	700	—	
g) Verk och inrättningar	—		—		—		—		—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
D. Andra fastigheter (som ej inräknats härofvän).																									
Kyrkor och andra offentliga byggnader ...	—		—		—		—		—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	284	—	—	2,351,200	
Frälseräntor	—		—		—		—		—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Summa	1,778		1,220 $\frac{1}{2}$		1,098		7,144		1,531	260	2,508	377	284	—	—	—	—	—	—	—	33,911,400	6,346,000	—	—	
Deraf fri från bevillning	—		—		—		—		—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	480,900	2,874,000	—	—	
II. Staden																									
Hela antalet nybygda boningshus 1881—1885.																									
Visby	33		—		26 $\frac{1}{2}$		299		904	41	847	—	27	—	—	—	—	—	—	—	441,400	6,126,800	—	—	
Summa	33		—		26 $\frac{1}{2}$		299		904	41	847	—	27	—	—	—	—	—	—	—	441,400	6,126,800	—	—	
Deraf fri från bevillning	—		—		—		—		—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	798,100	—	

Tab. N:o 4.

(Något fideikommiss finnes icke inom Gotlands län.)

Tab. N:o 5.

EGENDOMAR TILLHÖRANDE INHEMSKA AKTIEBOLAG I GOTLANDS LÄN ÅR 1885.

1. Aktiebolagets namn.	2. Egendomens namn.	3. Belägenhet. Socken (stad).	4. 5. 6. 7. 8. M a n t a l.				9. Antal utjordar, ängar o. d. ej i mantal satt jord.	10. Antal verk och inrättningar (fastigheter i städer).	11. 12. 13. 14. Taxeringsvärdet (i kronor)				
			Krono.	Skatte.	Frälse.				Summa (mantal).	å jordbruks- fastighet.	å annan fastighet.	å frälse- ränta.	Summa.
					Säterier, ladugårdar, rå och rör.	Allmänt frälse.							
Visby Vattenkurinrättningsaktiebolag		Visby stad.	—	—	—	—	—	1	—	46,000	—	46,000	
Visby Badhusaktiebolag		»	—	—	—	—	—	1	—	8,000	—	8,000	
Visby Mekaniska verkstads aktiebolag		»	—	—	—	—	—	1	—	100,000	—	100,000	
Gotlands Tryckeriaktiebolag		»	—	—	—	—	—	2	—	18,400	—	18,400	
Visby Spritvaruförsäljningsaktiebolag		»	—	—	—	—	—	3	—	43,200	—	43,200	
Gotlands Mejeriaktiebolag		»	—	—	—	—	—	1	—	10,200	—	10,200	
Aktiebolaget Visby högre flickskola		»	—	—	—	—	—	1	—	29,500	—	29,500	
		Summa	—	—	—	—	—	10	—	255,300	—	255,300	

Tab. N:o 6.

EGENDOMAR TILLHÖRANDE FRÄMMANDE MAGTERS UNDERSÅTAR I GOTLANDS LÄN ÅR 1885.

1. Främmande magtens och undersåtens namn.	2. Egendomens namn.	3. Belägenhet. Socken.	4. 5. 6. 7. 8. M a n t a l.				9. Antal utjordar, ängar o. d. ej i mantal satt jord.	10. Antal verk och inrättningar.	11. 12. 13. 14. Taxeringsvärdet (i kronor)				
			Krono.	Skatte.	Frälse.				Summa (mantal).	å jordbruks- fastighet.	å annan fastighet.	å frälse- ränta.	Summa.
					Säterier, ladugårdar, rå och rör.	Allmänt frälse.							
Sjökaptenen Gabr. Holst (norsk)	Botvalds	Ardre.	—	1 $\frac{1}{8}$	—	—	—	—	—	2,500	1,100	—	3,600
Olof Knudsen (dansk)	Helvigs Stora	Fole.	—	2 $\frac{1}{4}$	—	—	—	—	—	12,000	—	—	12,000
Anker Lund (»)	Koparfve	Hejde.	—	3	—	—	—	—	—	3,000	—	—	3,000
» (»)	Qvie	Lojsta.	—	2	—	—	—	—	—	9,500	1,000	—	25,500
		Summa	—	6 $\frac{5}{8}$	—	—	—	—	—	27,000	2,100	—	29,100

K. Majors Befallningshafvandes femårsberättelser 1881—1885. Gotlands län.

Tabb. N:o 4, 5 o. 6.

Gotlands län.

Tab. N:o 7.

BRANDFÖRSÄKRINGS-INTRÄTTNINGARNES VERKSAMHET I GOTLANDS LÄN ÅREN 1881—1885.

1. Inträttningens namn och verksamhetsområde.	2. År, då verksamheten utdebiterade börjat.	3. Influtna försäkringsavgifter (eller utdebiterade belopp). 1881—1885.	4. Öfriga inkomster. 1881—1885.	5. Utbetalda brandskadeersättningar. 1881—1885.	6. Öfriga utgifter. 1881—1885.	7. Befämliga fonder eller tillgångar vid slutet af år 1885.	8. Försäkringsbelopp.		9. Utdebiteringsgrund. Utdebiterade öre för hvarje 100 kr. ansvarighetsbelopp.					10. Eldsvådor, för hvilka under 1881—1885 utbetalts ersättning		11. Anmärkingar.		
							teknadt under loppet af år 1885.	qvarstående vid slutet af år 1885.	1881.	1882.	1883.	1884.	1885.	endast för fast eller endast för lös egendom.	både för fast och lös egendom.			
		Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Öre.	Öre.	Öre.	Öre.	Öre.	Antal.	Antal.			
Gotlands norra härads brandstodsförening. ¹⁾	Fast egendom	1828	38,335	85	40,163	3,011	522	47,623	11,322	324	6	16	6	1·5	2	24	25	3)
	Lös egendom	1828	21,926		14,309	1,866	311	35,000	7,082	576	6	16	6	1·5	2	13		
Gotlands södra härads brandstodsförening. ²⁾	Fast egendom	1835	54,443	97·88	50,439	4,975	1,100·09	21,567,881	21,600,777	8	2	5	6	5	—	54	4)	

¹⁾ Verksamhetsområde: Gotlands norra härad med Visby norra landsförsamling samt Vesterhejde socken. — ²⁾ Verksamhetsområde: södra fögderiet, med undantag af Vesterhejde socken. — ³⁾ Räkenskapsåret är kalenderår. Ansvarighetsbeloppet är lika med försäkringsbeloppet. Reassuranter eller naturaprestationer förekomma icke. — ⁴⁾ Det från föregående femårsperiod öfverförda saldo, jemte de under denna femårsperiod afskrifna avgifter för insolvente delegare, utgör hufvudsakliga skillnaden, hvarmed utgifter öfverstiga inkomster.

Tab. N:o 8.

FROMMA STIFTELSE, STIPENDIIFONDER, PENSIONSANSTALTER, SJUKKASSOR OCH DERMED JEMFÖRLIGA INTRÄTTNINGAR I GOTLANDS LÄN ÅR 1885.

1. Stiftelsens namn.	2. Stiftelsens ändamål.	3. Stiftarens namn och yrke.	4. Stiftelsens år och dag.	5. Utdelning år 1885		6. Stiftelsens storlek vid slutet af år 1885. Kronor.	7. Stiftelsen förvaltas af:	9. Anmärkn.
				till antal personer.	af nedanstående hela belopp. Kronor.			
1. H. K. H. Hertigen af Gotland Oscar Carl Augusts stipendiifond.	Uppmuntran för flitige och vältalade ynglingar vid Visby allmänna läroverk.	H. M. Konung Oscar II.	1879 ^{25/1}	1	200	4,339·01	Rektor vid allmänna läroverket i Visby.	
2. Casströmska stipendiifonden.	D:o	Enkefru Gustafva Casström.	1865 ^{19/8}	1	50	1,045	D:o	d:o.
3. Läroverksföreningens stipendiifond.	D:o	Lärjungar vid allmänna läroverket i Visby.	1868 ^{6/6}	1	50	1,168·28	D:o	d:o.
4. Sundbergska stipendiifonden.	D:o	Lektorn vid allmänna läroverket Arvid Sundberg.	1872 ^{22/10}	1	50	1,011·25	D:o	d:o.
5. Biskop Anjous stipendiifond.	D:o	Biskopen m. m. doktor L. A. Anjou.	1879 ^{1/2}	1	50	1,041·71	D:o.	d:o.
6. Gotlands sjukhem.	Att till vård emottaga af obotlig eller långvarig sjukdom lidande personer.	H. K. H. Prinsessan Eugenie.	1869 ^{14/9}	14	—	61,502·37	Utsedd styrelse.	1)
7. Visby fruntimmers-skyddsförening.	Att tillhandahålla mindre bemedlade qvinnor arbete för lindrande af nöd samt förekommande af lättja och tiggeri.	Densamma.	1863	68	400 ²⁾	22,448·05	D:o	d:o.
8. Laurinska fonden.	Understöd åt behöfvande personer, boende i strandrotens 1:a kvarter i Visby.	F. d. kaptenen Georg Filip Laurin.	1864 ^{12/2}	1	30	500	Visby stads fattigvårdsstyrelse.	
9. Lallérska fonden.	Utdelning af ved till fattiga personer.	F. d. förste landtmätaren A. J. Lallér.	1862 ^{19/8}	27	90	1,500	D:o	d:o.
10. Sjukhjelps- o. begravningsföreningen n:r 2 i Visby.	Understöd åt delegare vid sjukdom eller dödsfall.	Sadelmakaren L. J. Schöldström.	1872 ^{1/5}	31	834	116·73	Styrelse.	

11. Fruntimmers-samfundet i Visby.	Undervisning i qvinnoslöjd.	Åtskilliga fruntimmer i Visby.	1823	—	—	34,120.59	Direktion.
12. Sedlighetsförbundets hushållsskola i Visby.	Undervisning för kvinnor i vanliga hushållsgöromål.	D:o d:o.	1879	elever 6	1,701.71	1,214.96	Direktion.
13. Westbergiska donationsfonden.	Understöd, med 75 kr. åt vardera, af så många äldre kvinnor af ståndspersonsklassen, som inkomsterna medgifva.	Enkefru Karin Westberg.	1865 ²⁶ / ₁	8	600	10,025.26	Biskopen och kyrkorådet i Visby.
14. Understödsförbundet »H. V.» (Hjelp samma Vänner) i Visby.	Sjuk- och begrafningshjälp.	Åtskilliga personer.	1877 ¹⁰ / ₀	13	308	486.25	Styrelse.
15. Köpmansgillet pensionsinrättning.	Beredande af pension åt ledamöters enkor och barn.	Köpmän på Gotland.	1849 ¹ / ₁	59	5,783.34	120,732.03	Direktion.
16. Gazelianska donationsfonden.	Understöd till behöfvande enkor och barn efter köpmän.	Handlanden Kr. Gazelius.	1821 ¹² / ₁₂	10	180	3,000	Köpmansgillet direktions.
17. Klingvallska donationen.	Samma ändamål.	Köpmansenkan Sofia Klingvall.	1865 ³ / ₁₀	3	60	1,000	D:o d:o.
18. Fabriks- och handtverksidkares i Visby pensionsinrättning.	Beredande af pensioner åt ålderstigne fabriks- och handtverksidkare samt enkor och barn efter dem.	Bryggaren A. L. Vedin jemte 38 andra fabriks- och handtverksidkare.	1861 ¹² / ₁	31	638.73	26,403.93	Direktion.
19. Lіндеgrenska donationsfonden.	Understöd åt behöfvande handtverkare samt enkor och barn i Visby.	Kammakaren Alex. Lіндеgren och hans hustru.	1864 ³¹ / ₁₂	16	180	3,000	Fabriks- och handtverksföreningens styrelse.
20. Sjömanshuskassan.	Understöd åt fattige och sjuke sjömän samt deras enkor och barn i Visby.	—	—	130	875.50	39,106.11	Sjömanshusdirektionen.
21. Hushållningssällskapets slöjdskolans premiefond.	Utdelning af premier åt flitige och skickliga lärjungar i slöjd- och arbetsskolan.	Visby spritvaruförsäljningsaktiebolag.	1875 ¹⁷ / ₃	23	59	1,000	Hushållningssällskapet.
22. Allmänna sjukhjelps- och begrafningskassan.	Understöd åt medlem, som är af sjukdom eller olycks-händelse urständsat sköta sitt kall, samt begrafningshjälp för ledamot.	Handtverksgillet.	1869 ¹² / ₂	40	973.28	2,874.07	Direktion.
23. Skepparegillet i Visby.	Pensionering af skeppare samt deras enkor och barn.	Skeppare och borgare i Visby.	1862 ⁸ / ₃	69	743.87	29,558.69	Skepparegillet i Visby.
24. Dubbeska donationsfonden.	Pensionering af ålderstigne fattige skeppare samt deras enkor och barn.	Handlanden Joh. Dubbe.	1833 ¹⁴ / ₇	15	865	16,682.36	D:o d:o.
25. Bethesdaföreningen i Visby.	Beredande af sjuk- och begrafningshjälp åt föreningens ledamöter.	Åtskilliga personer.	1878 ¹⁵ / ₁₂	49	1,465	231.26	Styrelse.
26. Visby arbetareförenings sjuk- o. begrafningskassa.	Beredande af sjuk- och begrafningshjälp åt delegare; den förra med 7 kr. i veckan under högst 13 veckor om året, och den senare med 50 kr.	Visby arbetareförening.	1876 ²⁷ / ₂	9	336	49	Styrelse.
27. Konung Carl Johans fond.	Understöd till något för Visby eller Gotlands län allmänt nyttigt ändamål.	Samhällsmedlemmar.	1853 ⁵ / ₂	—	—	—	Landshöfding, biskop och stadens borgmästare.
28. Föreningen Gotlands fornvänner (Gotlands fornsal).	Att samla och bevara för Gotlands kulturutveckling upplysande fornsaker.	Samhällsmedlemmar på Gotland.	1874 ²⁶ / ₁₀	—	—	8,639.15	Styrelse.
29. Barnhemmet i Visby.	Fattiga, vanvårdade barns uppfostran.	Förste landtmätaren A. J. Lallér m. fl.	1863	—	—	19,193.70	Styrelse.
30. Understödsförbundet nr 3 i Visby.	Beredande af understöd åt ledamöterna vid sjukdoms- och olycksfall samt begrafningshjälp.	Åtskilliga personer.	1877 ⁸ / ₁₀	12	347.50	211.40	Styrelse.
31. Metodist-episkopalförsamlingens sjuk- och begrafningskassa i Visby.	D:o d:o.	Metodistförsamlingens styrelse.	1884 ¹ / ₁	13	203.50	246.20	Styrelse.
32. Visby assurancesförening.	Beredande af begrafningshjälp åt afliden ledamots sterbhus.	Åtskilliga personer.	1885 ¹⁷ / ₄	—	—	202.05	Styrelse.
33. Visby borgerskaps begrafningskassa.	Beredande af begrafningshjälp.	Obekant.	1779	2	389	4,371	Kassaförvaltare.
34. Understödsföreningen »Förenade bröder» i Visby.	Beredande af understöd åt ledamöter vid sjukdom och olycksfall samt lemmande af begrafningshjälp.	Åtskilliga personer.	1878 ⁴ / ₃	5	130	464.30	Styrelse.
35. Snickaregesällernas sjuk- o. begrafningskassa i Visby.	Sjuk- och begrafningshjälp.	P. F. Ahlgren.	1854 ¹⁴ / ₁	2	15	689.92	Kassaföreståndare och förvaltare.
36. Goodtemplarordens sjuk- o. begrafningskassa.	D:o d:o.	C. J. Berggren.	1882 ³ / ₁₁	10	336	85	Styrelse.
37. Handtverksgillet donationsfond i Visby.	Utdelning af ved åt behöfvande handtverkare, deras enkor och barn.	Handtverksgillet.	1882 ¹⁴ / ₁₁	—	81.60	1,333.34	Fattigvårdsstyrelsen i Visby.
38. Fonden för »pauvres hon-teux» i Visby.	Understöd.	Åtskilliga personer.	—	1	26.40	440	D:o d:o.
39. Sällskapet »Jultomtarne i Visby».	Beklädnad af fattiga barn.	Åtskilliga personer.	1881	26	608.60	2,029.03	Styrelse.
40. Lythbergiska donationsfonden.	—	—	—	7	35	583.35	Kyrkorådet i Visby.
41. Föreningen för understöd åt nödställda sjuka.	Beredande af understöd åt nödställda sjuka.	Åtskilliga fruntimmer.	1872	—	275	3,556	Styrelse.
42. Stadsmissionens sjuk- och begrafningskassa »M. V.» i Visby.	Sjuk- och begrafningshjälp.	Åtskilliga personer.	1883 ⁴ / ₄	17	358	145.59	Styrelse.
43. Melinska stiftelsen i Barlingbo.	Inrättande af en skola, der barn från Barlingbo och Ekeby församlingar erhålla fri undervisning.	Hemmansbrukaren Lars Melin.	1828 ¹⁰ / ₄	—	138	—	Domkapitlet i Visby.
44. Bahrtska donationen i Barlingbo.	Att bereda 2 fattiga kvinnor glädje på årets största högtidsdag: julafton.	Enkefru J. Elise Bahrt.	1851 ²⁶ / ₁₁	2	8	227.80	Ordföranden i kommunalnämnden.

Tab. N:o 8. (Forts.) FROMMA STIFTELSE, STIPENDIFONDER, PENSIONSANSTALTER M. M.

1. Stiftelsens namn.	2. Stiftelsens ändamål.	3. Stiftarens namn och yrke.	4. Stiftelsens år och dag.	5. 6.		7. Stiftelsens storlek vid slutet af år 1-85. Kronor.	8. Stiftelsen förvaltas af:	9. Anmärku.
				Utdelning år 1885 till antal perso- ner.	af nedan- stående hela belopp. Kronor.			
45. C. v. Baumgartens biblioteksfond i Roma.	Inköp af böcker till sockenbibliotek eller kläder till fattiga skolbarn.	Öfverstelöjtnanten C. v. Baumgarten.	1865 ⁶ / ₁₂	—	—	867 ⁰²	Kommunalnämnden.	
46. Roma sjukhjulsförening.	Sjuk- och begrafningshjälp.	Åtskilliga personer.	1885 ⁹ / ₄	—	—	119 ⁷⁰	Styrelse.	
47. Rayaliska stiftelsen i Roma.	Folkundervisningens befrämjande.	Landshöfdingen R. v. Rayalin.	1812	—	23 ⁶²	—	Roma skolråd.	
48. Holmbergiska fonden i Follingbo.	Lindring af socknens fattigvård.	Grosshandl. J. N. Holmberg.	1877	46	600	10,000	Fattigvårdsstyrelsen.	
49. Gazelianska skolfonden i Tingstade.	Bidrag till aflöning af skolläraren.	Handl. Kr. Gazelius.	1822 ²⁷ / ₄	1	300	5,000	Skolföreståndaren.	
50. Gardellska donationen i Othem.	Understöd åt fattiga.	P. Gardell.	1870 ²⁰ / ₆	50	180	3,000	Skolrådet och kommunalnämnden.	
51. Sjöbergiska donationen i Boge.	D:o åt fattiga skolbarn.	F. kaptanen C. Sjöberg.	1851 ²⁶ / ₁₂	11	39	650	Skolrådet.	
52. Wahlqvistska donationsfonden i Lärbro.	D:o åt fattiga sjömansustrur i Lärbro.	Sjökaptenen C. J. Wahlqvist.	—	—	—	509 ⁰¹	Lärbro sockens sparbank.	
53. O. N. Ahlqvists donationsfond i Lärbro.	Beklädnad åt fattiga skolbarn.	Sjökaptenen O. N. Ahlqvist.	1881 ⁸ / ₄	1	15 ²⁶	109 ⁷⁰	Lärbro fattigvårdsstyrelse.	
54. O. N. Ahlqvists donationsfond i Lärbro.	Bidrag till reparation af Lärbro kyrka.	D:o d:o.	—	—	—	131 ⁹³	Kyrkorådet i Lärbro.	
55. Lärbro husbondeförenings understödsfond.	Insamlande af bidrag att för medellösa eller mindre bemedlade, inom Lärbro födda barns räkning insättas i ränte- och kapitalförsäkringsanstalt.	Lärbro kommun.	1874	12	32 ⁶⁰	306 ⁷⁰	Styrelse.	
56. Neumanska-Kolmodinska donationen i Hellvi.	Understöd åt fattiga.	G. Neuman och L. Kolmodin.	—	6	15	300	Hellvi sockens sparbank.	
57. Understödsfond för fattiga skolbarn inom Färö församling.	Understöd i mat, kläder och böcker åt fattiga skolbarn under den tid, de bevista skolan.	Kyrkoherden J. P. Eneqvist.	1869 ²⁵ / ₅	—	—	—	Skolrådet å Färö.	
58. Färö pensionsinrättning.	Bildande af en pensionsfond.	Färö sockens kommunalstämma.	1879 ³⁰ / ₁₂	—	—	2,381 ³⁵	Styrelse.	
59. Gazelianska donationen i Färö.	Bidrag till aflöning af skollärare	Handlanden Kr. Gazelius.	1824	—	300	5,000	Drätselkammaren i Visby.	
60. Kolmodinska donationsfonden i Hörsne.	Understöd åt fattiga qvinnor.	Handlanden Karl Kolmodin.	—	4	25	416	Pastor i Hörsne m. fl.	
61. Sjöbergiska fonden i Gothem.	Fattiga barns beklädnad.	Kaptanen C. Sjöberg.	1856 ²⁶ / ₁₂	14	39	650	Pastor och skolrådet i Gothem.	
62. Barnhemmet »Fridtorp» i Vesterhejde.	Uppfostran och undervisning åt fattiga barn.	H. K. H. Prinsessan Eugenie.	1865	—	—	—	Föreståndarinnan.	
63. Olssonska fonden i Vestergarn.	Uppfostringshjälp åt 4 nödställda och fattiga barn.	Sockenkräddaren And. Olsson.	1839 ¹¹ / ₂	4	36 ⁶²	610 ²⁸	Fattigvårdsstyrelsen.	
64. Klintaska fonden i d:o.	Understöd åt fattiga nödställda.	Enkefru E. af Klint.	1880 ²⁴ / ₁₂	—	—	1,166 ⁶⁷	Pastor m. fl. i Vestergarn.	
65. Nymanska fonden i d:o.	Aflöning till lärarinna vid Vestergarns småskola.	Handlanden O. H. Nyman.	1880 ²⁷ / ₁₂	—	—	500	D:o och skolrådet i d:o.	
66. Föreningsfonden i d:o.	D:o d:o.	Fru J. Nyman m. fl.	1880 ²⁷ / ₁₂	—	—	833 ³³	D:o d:o.	
67. Sahlstenska stipendiifonden i Stenkumla.	Belöningar åt 5 skolbarn i Stenkumla folkskola.	Skolläraren N. P. Sahlsten.	—	—	—	79 ⁵⁰ kubf. spanmål.	Skolrådet.	
68. Gardellska stipendiifonden i d:o.	D:o d:o.	F. d. kaptanen Lars Gardell.	1881 ²³ / ₁₁	5	60	1,000	D:o.	
69. Klinte arbetareförenings sjukhjuls- o. begrafningskassa.	Sjuk- och begrafningshjälp.	Brännmästaren C. G. Axin.	1884 ¹ / ₇	28	370	326 ⁹²	Bokhållaren P. O. Pettersson i Klinte.	
70. Goodtemplarlogen Ansgarius' sjukfunda i Klinte socken.	Sjukhjälp.	Skolläraren N. P. Stengård.	1885 ¹⁶ / ₂	6	59	131 ¹⁰	Styrelse.	
71. Understödsanstalten för aflidne fiskares enkör och barn.	Pensioners lemnande.	H. K. H. Prinsessan Eugenie.	—	1	12	774 ⁶⁶		
		Summa	—	1,156	24,311 ⁸²	503,659 ¹¹		

A n m ä r k n i n g a r .

¹⁾ Dessutom byggnad 25,300 kr. — ²⁾ Dessutom dels kläder till 118 personer för kr. 228⁸⁵ och dels arbetslöner åt 125 personer till belopp af kr. 2,500⁸⁴. — ³⁾ Dessutom byggnad 17,000 kr.